

EL CENTRE AUTONOMISTA DE DEPENDENTS DEL COMERÇ
I DE LA INDUSTRIA ENTRE 1903 I 1923

- I I -

NOTES

els carrers de la ciutat com si es tractés d'un greu conflicte - d'ordre públic."

- (696) "No creiem -proseguia l'editorial- que la conducta d'aquests ni la del governador puguin merèixer l'aprovació de ningú. Si a algú afavoreix és únicament als dependents atropellats o inescollats els quals, comptant com compten amb la simpatia de tota l'opinió pública de Barcelona, veuran a la fi triomfar la seva justíssima petició, que inclou a la vegada una interessant i altament convenient reforma dels nostres costums ciutadans."

En l'interès palesat per "El Poble Català" vers la reivindicació dels dependents, hi devia influir també la presència de Noguera i Comet, cap de les oficines administratives del CADCI, al si de la redacció del diari nacionalista.

- (697) "La Vanguardia", 5 de setembre de 1913. "La campaña por el cierre a las ocho -escriu hom en aquest diari- continuó ayer con más decisión que en los días anteriores por parte de los dependientes de comercio. A las ocho de la noche, se formaron las acostumbradas comisiones, que seguidas por grupos que iban engrosando por momentos, recorrieron las principales calles para recabar el cierre de las tiendas que todavía tenían abierto."

- (698) "La Vanguardia", 5 de setembre de 1913. "En general, proseguia la crònica de "La Vanguardia", hallaban las comisiones cerradas las tiendas y otras se iban cerrando al paso de los grupos".

- (699) "Uno de estos (grups) que en la calle Princesa, continuava la mateixa crònica de La Vanguardia esmentada a la nota anterior, iba en actitud tumultuosa fue disuelto sin dificultad por la policia. Los elementos de este grupo volvieron a reunirse en la calle Escudillers, dirigiéndose por las del Conde del Asalto y San Ramón a la del Hospital, reuniéndose en las de San Pablo y de Sadurn con otros dos o tres grupos que recorrían al mismo tiempo aquellas calles. El grupo, así formado, numerosísimo fue disuelto - una vez en la calle de Sadurn por una pareja de seguridad montada que al trote largo recorrió dos veces la calle. Pero el grupo se rehizo, logrando desembocar en la del Hospital, que fue el teatro durante cerca de una hora, de las cargas de la policia de a pié y de a caballo y de las carreras de los manifestantes. Momen

táneamente se disolvían los grupos, metiéndose los que podían hacerlo en las bocacalles, tabernas y escaleras, al paso de los caballos, y aguantando las cargas desde la acera los que no tenían tiempo de refugiarse en parte alguna. Estos, como los transeúntes y curiosos que se hallaban en el mismo caso, recibieron de los agentes de vigilancia los innumerables palos que iban recibiendo a su paso y los sablazos que prodigaban los guardias de seguridad - de a pié. Comenzaban las cargas en la plaza de San Agustín y terminaban en la del Padró. Indudablemente debieron de resultar muchos contusos y algún herido por los puñetazos, palos y sablazos que vimos repartir. Los incidentes abundaron (...). La actitud de las fuerzas de policía que perseguían a los manifestantes, incluso en las escaleras de las casas, excitó a los grupos, que una vez disueltos en un sitio se volvían a reunir más lejos, y ello motivó que la fuerza de seguridad, formada por seis parejas de caballería y veinte o treinta guardias de a pié, mandadas personalmente por el teniente coronel señor Sampedro y varios oficiales - del cuerpo, tuvieran que repetir las cargas a lo largo de la calle del Hospital y en las calles afluentes hasta cosa de las nueve y media en que quedó la situación más despejada (...). Hasta las diez menos cuarto hubo grupos en el Llano de la Boquería, formados por curiosos que comentaban los hechos apuntados. También en la Ronda de San Antonio fueron disueltos por la policía dos grupos que intentaban recorrer esta Ronda y la de San Pablo, y como ofreciesen alguna resistencia, los agentes de la autoridad tuvieron que proceder a la detención de dos individuos." Compari's aquesta informació amb la que dóna "El Poble Català" a la nota següent.

- (700) "El Poble Català", 5 de setembre de 1913. "Ahir els dependents", escrivia hom a "El Poble Català", havien donat "una prova indubtable" que a més de les seves "virtuts d'estudi", en tenien "una altra, arrelada ja, amb tota la joventut que componen els elements del Centre. És aquesta virtut la disciplina. La junta havia circulat ordres als delegats i socis, que de cap manera formessin grups pel carrer durant la vetlla d'ahir (...). Les ordres es compliren al peu de la lletra. No hi hagué grups, ni manifestació de cap mena. Si algú tractà de seguir els delegats, bastà una lleu -

indicació per a què es desistís d'acompanyar-los. La jornada honorà al benemèrit Centre i als seus associats. Pel demés el tancament fou més general que cap dia. Els delegats fou poc el treball que tingueren de fer i molt poques les botigues on tingueren d'entrar per a convidar al tancament. Però es veu que la vetlla no podia acabar en pau. El nostre Sancho que aquests dies està de molt mal humor al veure com és perllonga el conflicte fabril, es veu que tenia el propòsit de fer pagar-ho a algú. I cregué arribada l'hora, ben segur, de fer pagar als dependents els disgustos que li han donat els homes i les dones de l'Art Fabril. Ara ha arribat la meua, degué dir-se l'home: Aquests dependents pagaran les angúnies que fa un mes i mig estic passant. Mes els dependents -- que sabien els bons propòsits del governador, observaren ahir, -- més que cap dia, una actitud correctíssima. ¿Com podia fer-se, -- doncs, per a donar gust als propòsits bèl·lics dels encarregats de pegar? En Bravo Portillo que aviat serà conegut per tots els elements treballadors, buscà la manera de què es presentés l'ocasió. Eren prop de les 9 de la nit i no hi havia hagut el més petit incident. En Bravo que es passejava pel Pla de la Boqueria -- tot frisós, d'un plegat reuní força de policia, seguretat de peu i de cavall i s'instal·là al carrer de l'Hospital. Per allí es trobaren un grup de 12 o 14 dependents, als quals de bones a primeres els tiraren els cavalls per damunt. Allò produí quelcom de pànic. Però, passat de seguida, el públic, sempre nombrós d'aquella via, començà a xiular als autors de la gesta. Sembla que només -- s'esperés aquells xiulets. Els de seguretat gallardos y valientes desenvainaren els sabres i començaren a pegar, cecs de ràbia. Hi hagué un pànic enorme. Els guerrers, disposats, si els donaven motius, a imitar als búlgars, pujaren a les voreres, arribaren a ficar-se a les mateixes botigues que havien de protegir i no respectaren ni dones ni criatures. Els cops i les paraules de burdell, sovintejaren. De resultes de les càrregues i els cops hi hagueren varis contusos i ferits lleus que es retiraren del lloc del sucés. Una dona, una nena i un vell foren ferits. La (dona) tingué d'ésser conduïda a una farmàcia per un urbà i la nena fou auxiliada en una casa particular. Cinc o sis ciutadans es refugiaren en una escala. Al sortir foren detinguts, però era tan grossa la se-

va culpa, que aviat foren alliberats."

Per la seva banda, "La Vanguardia" citada a la nota 699, esmenta-va d'altres incidents també; referent al de la nena ferida, manifestava la seva crònica: "Se dijo que en una de las cargas resultó herida de un sablazo una niña de unos nueve años, pero este ru-mor no lo pudimos comprobar por cuanto en ningún dispensario ni -casa de socorro consta fuese asistida".

- (701) Dues paraules al senyor Francos.- "El Poble Català" 5 de setembre de 1913. "Ens permetrà que li diguem -hom hi llegia- que ahir va cometre un abús d'autoritat i que arrossegà per la pols del car-rer el seu liberalisme i la seva democràcia. El que succeí ahir -al carrer Hospital no té nom. És vegé que hi havia ordres de pe-gar, vingués o no a tomb. I això és una cosa intolerable de la --qual en protestem amb tota l'energia. Nosaltres presenciàrem el -fet, però després poguérem sentir la protesta vehement dels atro-pellats. La seva veu sincera ens dóna compte de la indignació que el fet els produí. Això no pot ser. Al que falti a la llei que --se'l detingui, que se'l castigui amb la llei. Atropellar als ciu-tadans per a donar gust a la policia, mereix totes les censures i tots els anatemes. El que és aquesta vegada el senyor Francos --s'ha portat tan despòticament, com s'hauria portat qualsevol reac-cionari. Perquè cal fer constar que, ahir, els dependents no dona-ren lloc a la intervenció de la policia. Els únics vidres que es trencaren foren trencats a cops de sabre."

"El Poble Català" del 5 de setembre de 1913 anunciava, també, la "suspensió", "per circumstàncies imprevistes a darrera hora" de -la reunió de "dependents que havia convocat per a aquest vespre -divendres, dia 5-, la Secció de Relació i Treball del CADCI". El 4 de setembre, el mateix diari nacionalista n'havia dut la convo-catòria: hom hi havia convidat "tots els dependents de comerç, so-cis o no del Centre, a la reunió magna (...) a l'objecte de posar-los al corrent sobre l'estat de la qüestió del tancament a les --vuit".

- (702) "El Poble Català" del 5 de setembre de 1913, informava en aquest sentit que "ahir al matí" havia visitat el governador civil "una comissió d'amos de tendes de quincalleria per a manifestar-li que

no poden tancar les botigues abans de les 9 de la nit, perquè -- justament de 8 a 9 és l'hora, segons ells, més apropiada per a la venda. Aprofitant aquesta ocasió, feren la seva protesta per l'actitud observada pels protestaris. Deixaren al governador un tros de rajola en la qual s'hi llegeixen aquestes paraules: Específic per a netejar vidres. Màquina per a fer mostraris que, segons els botiguers, són les usades pels qui protesten violentament. A la plaça de Santa Agna una pedra tocà a una senyora que estava comprant. L'amo de la botiga també estigué al govern per a protestar. El governador digué que donaria ordres a la policia per a -- què no es repetissin actes d'aquesta mena i que parlaria novament amb el president del CADCI el qual li va donar paraula al governador de què no s'alteraria la tranquil·litat."

També "La Vanguardia" del 5 de setembre informava de la visita -- d'aquesta comissió al governador civil "con objeto de protestar (...) contra la forma violenta en que grupos de dependientes o de gentes que por tales pasan, tratan de obligarles a cerrar sus establecimientos a las ocho de la noche (...) y por la conducta de la policia, que, según dichos comerciantes, no obra en este asunto con la severidad y el rigor necesarios para evitar tan incalificables atropellos". "La Vanguardia" esmentava també la rajola - citada per "El Poble Català", abans citat, així com "varios ejemplares de unos impresos en los que se aconseja al público que se abstenga de hacer compra alguna después de las siete y media de la noche". Pel que feia a la dona lesionada en una botiga de la Plaça de Santa Agna, "La Vanguardia", indicava que havien estat dues i no una com hom llegia a "El Poble Català". El governador, també segons "La Vanguardia" citada, havia contestat a la comissió de "comerciantes" que l'autoritat governativa en aquell plei no podia "hacer otra cosa que adoptar las necesarias medidas para la conservación del orden público y para que los dependientes no se extralimitasen en el ejercicio de sus derechos, aconsejándoles al mismo tiempo que celebren entrevistas con los dependientes a fin de procurar llegar a una solución satisfactoria para las aspiraciones de ambas partes contendientes." "Al recibir ayer al medio día a los periodistas" -afegia "La Vanguardia" citada-, els va manifestar "que se halla dispuesto a que acabe de una vez todo moti

vo de alarma, a cuyo fin ha dado a la policía terminantes órdenes. Tuvo frases de acerva censura para la conducta, en verdad muy poco recomendable, de los que tratan de imponer a pedradas el cierre - de los comercios a las ocho de la noche, manifestando que tiene - noticias de que, si no todos, por lo menos muchos de los alboro-- tadores son elementos extraños a la dependencia mercantil y que, considerando que Barcelona tiene derecho a la tranquilidad y a la paz, serán severamente castigados cuantos intenten perturbarlas, pues no son las temperaturas de violencia la más adecuadas para - el logro de aspiraciones más o menos justas ni para conquistar -- las simpatías de la opinión."

Per un altre costat, "La Vanguardia" del dia 5 de setembre, inser tava un escrit de protesta dels mercers, segons el qual, "reunida la junta directiva de la Sociedad de Merceros al detall, acordó - visitar hoy mismo al señor gobernador, para protestar de los atro pellos que sufren sus establecimientos, que en uso de su perfectí simo y legal derecho, se oponen a las pretensiones de los depen-- dientes que quieren obligarles al cierre a las ocho, bajo el pre texto de que los dependientes han de cesar el trabajo en dicha ho ra. Como se ha tomado la costumbre, desde hace algún tiempo, que al iniciar ciertas campañas de reivindicación por las sociedades de dependencia, se traduce al ponerlas en práctica en una conti-- nua algarada y consiguiente rotura de cristales, los industriales merceros interesan de la autoridad que les ampare en sus derechos, y en caso de que esta no tenga fuerza suficiente, que lo manifies te de una manera categórica, y los perjudicados sabran a que ate nerse."

Citem, enfi, la desaprovació pública, feta pel "Consejo Comunal - de la Unión Profesional de Dependientes y Empleados de Escritorio", a través del mateix diari, "La Vanguardia", dels "actos de violen cia que se han cometido para obligar a los patronos al cierre de las tiendas a las ocho de la noche, y al propio tiempo hace constar que las comisiones de dependientes formadas por asociaciones de la misma se limitan a solicitar el cierre con todo respeto y - consideraciones que deben guardarse a los patronos."

(703) Així, Josep Fontanet, del gremi de quincalleria, publicava un es-

crit, Una opinión, a "La Vanguardia" del 6 de setembre de 1913, - per al qual resultava "una equivocada imposición a la libertad y el derecho con quebranto de intereses dignos de tenerse en cuenta, la forma con que el Centro Autonomista de Dependientes del Comercio y de la Industria pretende lograr el cierre de todos los establecimientos de Barcelona a una hora fija y por ellos solos determinada, sin tener en cuenta ni querer atender que la mayor parte de pequeños establecimientos, por la índole de su artículo, barrio donde residen, clientes, etc., etc., y otras razones mil que se pueden con justicia exponer, se ven en la necesidad absoluta de denegar su cooperación a dar su conformidad a esta reforma si no quieren ver su negocio grandemente perjudicado. Suficientemente castigada la venta al detall por el largo tiempo que viene sufriendo los perjuicios que le han ocasionado las perturbaciones del orden público por luchas políticas y sociales de esta región, luego la larga época que parece por algunos ya olvidada que vivíamos en continua zozobra, más tarde los sucesos de la semana trágica y como final la época presente en que las huelgas van sistemáticamente sucediéndose las unas a las otras; por todas estas razones los artículos más perjudicados son aquellos de que la gente puede facilmente abstenerse o prolongar su adquisición. Así lo entiende el Gremio de Quincalla y Bisutería, del cual me honro con la sindicatura y es el primero en llevar la iniciativa a los demás gremios perjudicados (porque entiende que los hay que no se perjudican) para hacer comprender la equivocación sufrida por este Centro de Dependientes del Comercio y de la Industria en pretender implantar en esta época esta reforma y más que todo con la pretensión de uniformar el horario de la dependencia de los distintos gremios, sin conocimiento al parecer de lo imposible que esta uniformidad se hace para implantarla igualmente, por ejemplo, en barriadas obreras que en el centro de la población, o en calles o negocios cuyo movimiento empieza a las siete de la noche y en aquellos que a esta hora casi se terminan. Propusieran la regulación del trabajo máximo que debe realizar el dependiente, este gremio entiende se podría entrar en negociaciones, siempre y cuando fueran los dueños los que marcaran cuales deben ser estas, pero pretender negar al dueño de un establecimiento el indiscutible y perfecto derecho de tener abierta su tienda durante las horas -

que estime más oportunas, lo entendemos una arbitrariedad. Esta es la opinión de todo el Gremio de Quincalla y Bisutería, creyéndose interpretar el sentir de muchos otros gremios que en la actualidad cierran por prudencia, dado lo arbitrario de la forma con que el Centro Autonomista de Dependientes del Comercio y de la Industria apela para hacer prevalecer su pretensión.- El primer síndico José Fontanet."

Esmentem també la reunió feta per la Unió Gremial, el dia 9 de setembre de 1913, una "reunión general extraordinaria con asistencia de un gran número de detallistas afectados por el cierre de las tiendas a las ocho de la noche" i amb la presència també de "los presidentes de los gremios y entidades gremiales adheridas a la Unión, delegados de los mismos y socios cooperadores". Oberta la sessió pel vicepresident Fere Blanxart, aquest manifestava que "iniciada por las entidades obreras que mejor representan al empleado de escritorio que al dependiente detallista -retret al CADCI que no era pas nou per part dels patrons, que ja l'havien fet en una altra ocasió amb motiu de la campanya pel descans dominical com ja tinguérem ocasió de veure-, se venia desarrollando desde hacia más de dos meses una intensa propaganda para que las tiendas cerraran sus puertas a las ocho de la noche". "A pesar de que en las notas oficiosas -afegia- que publicaban los periódicos se decía que estaban conformes con la petición de los dependientes, casi la totalidad de los establecimientos detallistas, la presidencia tenía informes completamente contrarios, es más, no llegó a ella oficialmente noticia de ninguna petición de las que se decía habían aceptado los detallistas." Hom protestava també de les "incalificables agresiones que sufrieron un gran número de establecimientos con la consabida rotura de cristales". Entre les intervencions, durant la reunió, Rober, representant del Gremi de Camisers, protestaria pel tancament a les 8 del vespre, reprovaria "los atropellos cometidos por la dependencia y cita la casualidad de que en los días, que por los iniciadores de este movimiento se han anunciado la salida de comisiones para pedir en forma correcta el cumplimiento de los deseos del Centro Autonomista, en dichos días los desórdenes han alcanzado su grado máximo, a pesar de las manifestaciones de los directores del movimiento de --

que eran completamente ajenos a la dependencia los individuos que se dedicaban a la pedrea de escaparates". Mesquida, del Gremi de Confiterers, per la seva banda, censuraria "la autonomia de que en todos momentos hace gala el Centro de Dependientes, destrozándola al traducirla en hechos, para convertirla en la más ignominiosa - de las imposiciones."- "La Vanguardia", 10 de setembre de 1913.

- (704) "La Vanguardia", 6 de setembre de 1913. La Junta Directiva esmentada acordaria, després de deliberar "extensamente sobre las pretensiones de los dependientes" de tancar a les 8 del vespre, cosa que "ocasionaria la ruina de muchos tenderos", i després d'ésser informada aquella de "varias comunicaciones de otros tantos gremios" que "antes de empezar la reunión", "habían conferenciado -- con el presidente", de "convocar para el próximo martes, día 9 a las cinco de la tarde, una reunión general de industriales afectados para tratar extensamente esta cuestión y proponer para su votación y discusión la campaña que conviene desarrollar para lograr de una vez cesen los atropellos". La mateixa nota informativa, redactada per la Unió Gremial, i en castellà, apareixia a "El Poble Català" del 6 de setembre de 1913.
- (705) Així, el dia 5 una nombrosa comissió de la Societat de Mercers al detall, una de les entitats signants d'aquells pactes sobre el -- descans dominical, i una altra del Foment de la Sabateria visitaren al governador civil "per a dir-li que no els és possible secundar el tancament dels seus establiments a les 8, com volen els dependents, protestant al mateix temps amb motiu d'aquesta campanya, de les coaccions que es realitzen". Pel que feia als sabaters, aquests li manifestaven que "ells no tenen dependents i que per tant se'ls deixés en pau i que no se'ls trenqués els vidres - com va succeir ahir". El governador, els recomanaria que es "reunissin amb el president del CADCI per tal d'arribar a un acord", els manifestava també "que havia parlat amb l'advocat del Centre", i, "parlant de la conducta de la policia, digué que eren injustificats els atacs que se li dirigien, tota vegada que no pot deixar d'imposar l'ordre que pertorben els manifestants".- "El Poble Català" del 6 de setembre de 1913. Segons "La Vanguardia" del mateix dia, en l'entrevista amb els mercers, el governador "les prometió hacer todo lo posible para que sea respetada la libertad --

del trabajo, a cuyo efecto se había conferenciado extensamente -- con el inspector general de policía"; ahora, els mercers "significaron al señor Francos Rodríguez que lamentaban los atropellos -- que habían sufrido ciertos agentes de la autoridad al pretender -- defender los derechos de los tenderos; también agradecieron lo mucho que se habían desvelado sus agentes en cumplimentar las disposiciones de sus jefes". I en l'entrevista del mateix governador -- amb els sabaters, segons el darrer diari esmentat, aquests "indicaron al gobernador la imprescindible necesidad, por parte de la autoridad, de impedir tales atropellos y coacciones evitando de -- esta manera peores y posibles conflictos, pues los industriales, cansados de tantos vejámenes, estan dispuestos a hacer valer sus derechos en todos los terrenos. Para tomar acuerdos sobre ello anunciaron al gobernador que el Fomento de la Zapatería había convocado a sus socios a una asamblea general para el próximo miércoles (día 10) por la noche." També, segons el mateix diari, la Junta Directiva de la Societat de Mercers acordava de convocar "para el próximo martes (día 9), a las diez de la noche, una reunión general para tratar de tan importante asunto".

"El Poble Català", citat, del 6 de setembre també donava a conèixer l'oposició al tancament a les 8 del vespre que els havia manifestat el gremi de "Quincalleria i Bisuteria".

"El Poble Català" del 7 de setembre de 1913, publicava una lletra oberta de R. Mayuade, dirigida al president de la Secció de Relació i Treball del CADCI; l'autor de l'escrit, manifestava que es dedicava a la venda de llibres i postals "sobre tot" i, per tant, es trobava en situació desafortunada davant d'estancs i kioscos que "obren els diumenges, en els dies feiners tanquen a l'hora -- que volen, que és sempre més tard de les 10". "Jo compleixo el -- descans" (dominical) -afegia-, i "ara m'obliguen a tancar a l'hora en què la classe popular, la més consumidora d'aquest article (...) compra més que durant tot el dia. El perjudici és evident i la injusticia resulta en grau superlatiu." "¿S'han preocupat --- abans -de plantejar aquella reforma-, s'interrogava més endavant el botiguèr, de classificar i atendre les condicions especials en què es troba cada article? (...) Volen no treballar tantes hores?

Comencin per articles i cases i vagin gestionant la rebaixa de -- les mateixes com ho fan els treballadors, quins arriben a la vaga com a recurs suprem. Així, les millores serien aconseguides amb -- equitat justa i serenament; perquè amb la manera d'ara, la violèn -- cia, la irreflexió i la injustícia desvirtuen tota la dignitat de què deuen revestir-se les millores que tenen per objecte actualit -- zar el progrés."

"El Poble Català" esmentat del dia 7, informava més llargament de l'entrevista dels mercers i sabaters feta al govern civil el dia 5; la informació del diari del dia 7 coincideix amb la que donava "La Vanguardia" el 6 de setembre, pel que la seva redacció deia -- ésser obra d'una sola mà, probablement patronal.

V. també la nota 703 i 704, i més endavant la n. 711.

- (706) "El Poble Català" del 9 de setembre de 1913, insertava un comuni -- cat de Josep Fontanet, síndic del Gremi de Quincalla i Bisuteria, el qual informa de l'entrevista que havia realitzat amb Puig i Es -- teve, "per indicació del governador", "per a veure de trobar algu -- na fórmula d'arrencament de l'actual conflicte". Segons aquest co -- municat, Fontanet havia exposat els "raonables inconvenients que -- té el seu gremi per a poder acceptar el tancament dels seus esta -- bliments a les 8, sustentant la idea de que al que han d'anar els -- dependents és a una regularització de les hores de treball però -- amb la llibertat de què cada gremi (no particularment cada amo -- d'establiment) marqués quines han d'ésser aquestes". Puig i Este -- ve manifestaria, al seu torn, "la impossibilitat que tenia per a -- tractar aquesta qüestió directament amb els gremis perquè l'únic -- que s'havia significat amb una persona que portés la seva repre -- sentació era el de Quincalleria, manifestant la seva por de què -- tractant amb els gremis no tinguí èxit la seva reforma amb tot i -- comptar amb la conformitat d'importants cases de detallistes de -- varis articles. A aquest punt contestà el senyor Fontanet que --- -- aquests temors per part del president del Centre confirmaven la -- seva idea de què no era lògica aquesta reforma en l'època present -- i en la forma plantejada; de què la major part d'establiments que -- tanquen aquests dies ho fan per prudència o per por a la trencà -- dissa de vidres, i que dissentien del punt de vista d'aquesta -- qüestió, perquè el senyor Puig comptava amb la qualitat de ses --

adhesions i el senyor Fontanet amb la quantitat, essent els petits industrials els que més es perjudicarien i que la seva ruïna podria contribuir a enriquir als altres industrials que per la preponderància dels seus negocis no troben inconvenient amb els tancaments a les 8, que tal volta patrocinen. Acabà l'entrevista el senyor Fuig (sense que s'entengués una proposició oficial del Centre) que tal volta fóra una solució que els dissabtes es tanqués a les 9, i els demés dies a les 8, tota vegada que amb aquest darrer reial decret de l'Art Fabril s'establí per als obrers la setmana anglesa i aquests tindrien els dissabtes a la tarda lliure per anar a fer llurs compres. Contestà el senyor Fontanet que per a ésser completa la setmana anglesa encara hi faltava la implantació del treball intensiu per als dependents d'escriptori i el que tanquessin tots els tallers i demés indústries no tenen res que veure amb l'Art Fabril, tots els demés dies a les 6 de la tarda, i per tant sense comptar els detallistes amb aquesta compensació devien trobar prematura la concessió de tancar llurs establiments a una hora fixa, car la llei del descans dominical, per haver vingut sense la compensació momentània de l'anomenada setmana anglesa els ha perjudicat durant aquests nou anys des de sa promulgació. S'acabà finalment l'entrevista sense prendre cap acord definitiu, manifestant el president del Centre que aquest continuaria la seva campanya com la venia efectuant, sense violència de cap mena, per sa iniciativa, en pro del tancament a les 8, i que el senyor Fontanet esperaria a demà, dimarts, per a assistir a la Junta de la Unió Gremial on exposaria les manifestacions fetes pel senyor Fuig i Esteve, per si podien ésser una solució però sense patrocinar-la, molt al contrari, procurant fer prevaler el seu criteri (...)."

"El Foble Català" del 11 de setembre de 1913, per la seva banda, insertava una comunicació del CADCI, relacionada amb el comunicat esmentat més endavant, de Josep Fontanet, i reproduït pel diari nacionalista el dia 9 de setembre: "Primer: que no estava el senyor Fontanet -hom hi llegia- autoritzat per a fer pública l'entrevista, ja que aquesta tingué exclusivament caràcter particular. Segon: que amb tot i això, no dol pas al Centre el fet pel senyor Fontanet, car res té que ocultar i tots els seus ac--

tes i gestions cap inconvenient té en fer-los públic: El que sent el Centre és que el Sr. Fontanet no hagi transcrit en la seva nota oficiosa, més que el que als seus interessos li sembla convenient, deixant per tant molt incompleta la "informació" de l'entrevista. Així, per exemple, s'oblida consignar, entre altres manifestacions que li feu el senyor Puig i Esteve, que aquest li demostrà la conveniència de la uniformitat d'una hora per al tancament, criteri defensat pel Centre, perquè venent-se en molts establiments (per exemple, els quincallaires, que a més dels seus articles propis venen altres pertanyents més aviat als de merceria, camiseria, etc.) el permetre als de determinat gremi tancar a hora més tard que als demés, seria en perjudici d'aquests, els quals en vista de tal competència es negarien després a tancar també -- ells. A això, com a altres arguments, com per exemple els de la classificació indeguda de molts establiments, res va objectar el senyor Fontanet, sens dubte per no tenir raons que oposar."

Segons "La Vanguardia" del 10 de setembre de 1913, a la reunió de la Unió Gremial, del dia 9, esmentada a la nota 703, Josep Fontanet hi manifestà que "por indicación del gobernador (...) recibí la visita del abogado asesor de los dependientes, indicándome la conveniencia de celebrar una entrevista con su presidente, de la cual os supongo enterados por la nota oficiosa publicada por los periódicos de la localidad" (del dia 9).

"La Vanguardia" del 11 de setembre de 1913, enfi, publicava també la comunicació del CADCI, citada abans.

- (707) Pel que fa al cinc de setembre, "El Foble Català" del dia 6, escrivia que "ahir eren nombrosíssimes les botigues que havien tancat, quasi podem dir que el tancament siguié general", i "sense -- protestes, sense coaccions, sense cap alteració de l'ordre públic". "Veus aquí -afegia- una cosa que honra a nostres dependents (...) i que prova la immensa raó de què estan posseïts al formular les seves demandes. Però aquesta pau octaviana, aquesta tranquil·litat exemplar, havia d'ésser pertorbada, naturalment, pels encarregats de guardar-la. Com fou? Doncs les cases Recort i Macià Delclos situades ambdues al carrer de l'Hospital, són de les que primer s'adheriren a la reforma de tancar a les 8." En sortir els dependents d'ambdues cases, que "ben bé sumen una cinquantena", es trobaren

amb què la policia, havia posat "setge a les cases susdites i --
 "quan els dependents sortiren d'elles, un a un fóren detinguts. -
 Per què? ah! Això ningú no ho sap. Eren plans secrets de la nos--
 tra incommensurable policia." Els dependents, encara, segons la -
 mateixa font, "foren conduïts al carrer de les Cabres i allí es--
 corcollats pels del orden. D'això se'n adonà el senyor Delclos, -
 el qual (...) corrent al lloc on es cometia el brutal i censuble
 atropell, protestà amb totes les seves forces del que s'estava co
 metent. Aquests senyors, digué, són dependents de casa meva i no
 puc tolerar que els tractin com a criminals. Aleshores els polis--
 sons deixaren en pau els dependents per anar, més tard, a esbra--
 var la seva ràbia a les Rambles. (...)" El mateix diari naciona--
 lista, sota l'epígraf En Bravo "el tremendo", feia també referèn--
 cia a l'actuació d'aquest darrer, el qual, segons aquella font, -
 quan "ja era un quart de deu" i "totes les botigues (...) estaven
 tancades i ja tots els dependents eren a sopar", en "Bravo i els
 seus, sense que encara ningú no sàpiga per què, varen escometre a
 garrotades als pacífics transeunts de les Rambles. Va ésser un xic
 de gimnàsia per la salut que potser els serà bona, sobre tot, ---
 quan amb tanta insistència torna a dir, que la policia dorm, ja -
 que de no dormir no seria possible que funcionessin tants gaiatos.
 El Senyor Delclos, a la nit, afegeix "El Foble Català", estigué -
 al Govern Civil per a protestar davant del governador de l'atro--
 pell de què havien estat víctimes els seus dependents. El senyor
 Francos Rodríguez, com sempre, no digué res de nou, i que havia -
 de dir el pobre senyor! Al cap i a la fi què sap el gat de fer cu
 lleres? Avui, com en dies anteriors -acabava la crònica del diari-,
 continuaren algunes comissions recorrent les botigues en demanda
 de què es tanquin a les 8."

Segons "La Vanguardia" del dia 6, al carrer de l'Hospital "aflu--
 yeron casi todas las comisiones de dependientes, seguidas por --
 gran número de estos y muchos curiosos"; segons el darrer diari -
 no va passar res i la "policia les dejaba circular, disolviendo -
 en forma correcta a los grupos que se hallaban parados, y tenien--
 do solamente que intervenir la caballeria cuando los grupos se ha
 cian numerosos (...). Poco antes de las diez los grupos se acumu--
 laron en las Rambles, frente a la calle de la Boqueria, teniendo

que entrar en el paseo varias parejas de seguridad montada, que - los disolvieron fácilmente." Fel que feia al conjunt de la jornada del dia 5, "La Vanguardia" subratllava que la majoria de botiques eren tancades a les 8 i a les "pocas que estaban abiertas ac cedieron los dueños a la petición (de les comissions), sea por -- convencimiento sea porque la prudencia lo aconsejase. En ningún - sitio ocurrió incidente alguno digno de mencionarse, no teniendo que intervenir la policia, que se hallaba convenientemente distri buida en las calles donde abundan los comercios." Si bé, més endavant, com hem vist abans, el mateix diari reconeixia que la policia havia actuat, malgrat tot. Tanmateix, la diferència en la informació entre "El Foble Català" i "La Vanguardia" era clara, si més no a l'hora de carregar les tintes en un sentit o altre.

"El Foble Català" del dia 6 de desembre de 1913, publicaria encara un editorial, titulat Per a en Rodríguez, que condemnava la -- càrrega produïda al carrer de l'Hospital, sobre la que remarcaven que "no recordem que mai la brutalitat policiaca s'hagi esbravat amb gent silenciosa i correcta com en el carrer de l'Hospital", - sense que hagués sortit de cap boca "cap crit, ni cap mà llançant una pedra als aparadors reptadors"; els agents de policia, continuava més endavant l'editorial, "haurien d'haver-los donat escorta -al grup de dependents-, en lloc d'agredir-los". "I l'agressió -hom escrivia després- esclatà violentíssima, imponent, vesànica (...). Vegérem com un adolescent, davant del forn de Sant Agustí era sablejat per quatre polissons; contemplàrem com un guarda a - cavall entrava dintre l'escala del número 83, on s'havien refugiat tres o quatre persones, trencant al seu pas l'aparador d'un re llotger que hi ha al portal i ocasionant el desmai d'una vella se nyora; miràrem la sang d'una nena de 8 anys, ferida al cap, deien uns que per haver caigut sota un cavall, asseguraven altres d'un cop de sabre." L'editorial condemnava l'actuació de la policia, - la qual, per al diari nacionalista, no tenia cap justificació en no haver-se produït al carrer de l'Hospital "cap mancament a la - llei", i interrogava al governador sobre les raons d'aquella esco mesa. "El Poble Català" és mesurat "en les seves recriminacions", subratllava aquest diari, però quan el "governador, puja a cavall i comanant els seus guardes es llança pels carrers violant la llei i el respecte que es deu a Barcelona i als ciutadans, fa com el -

cavaller que en el carrer de l'Hospital es vegé obligat a aixecar el seu bastó contra la policia".

Ja hem vist el to diferent que havia donat a la informació dels fets "La Vanguardia" del mateix dia; aquesta darrera solament assenyalava, a part del que hem transcrit abans, que "los caballos tuvieron que subir en una ocasión en la acera en la Rambla de San Antonio, disolviendo facilmente a un grupo. En la calle de Mendi-zábal fueron cogidos varios grupos entre dos barreras de agentes de vigilancia. Los dependientes y curiosos que allí se hallaban se refugiaron en tiendas y escaleras y no pasó nada más. Junto al número 103 de la calle del Hospital fue detenido un transeunte, siendo inmediatamente puesto en libertad." Tanmateix, "La Vanguardia" reconeixia que "de todos modos, la intranquilidad en los vecinos de aquella calle (de l'Hospital) y adyacentes duró hasta --cerca de las diez por la presencia de grupos y de las fuerzas".

Pel que feia al dia 6 de setembre, "El Foble Català" del 7, subratllava que el vespre havia estat tranquil: "els delegats dels dependents seguiren tots els carrers de la ciutat, complint la seva comesa. Foren molt escassos els llocs on hagueren d'intervenir puix a més de què el tancament era general, potser perquè era diu sabbte. Només hi haqué un vidre trencat al carrer de la Ciutat i un incident amb la policia." El mateix diari nacionalista explica un altre incident esdevingut amb una comissió que entrà, al carrer del Carme, a una botiga d'un "reincident", el qual els rebé a crits que feren acudir la guarda de seguretat. El tinent que comandava aquesta darrera feu sortir tot seguit els comissionats i "encara no havien travessat el brancal de la porta, la veu del tinent ressonà: Aquests són els delegats! "duro"! Els guardes carregaren aleshores i els delegats reberen una pluja de cops de sabre." "Una brutalitat més -comentava "El Foble Català"- . Proposem al tinent per a qualsevol creu."

- (708) FELIU I CODINA, Josep M.- Memòria cit., "Revista Anyal" 1914, p. 121. "El dia 7, doncs, deia Feliu, es convení donar per terminada l'acció del Centre, ja que, com el primer dia, poquíssims eren --els que no tancaven, aprovant-se dirigir el manifest publicat i --conegut en el que donàvem a uns mercès, a altres també mercès i --als tercers bons consells". Malgrat tot, com hem de veure de se--

guida, la campanya encara continuaria uns dies.

- (709) "El Poble Català", 9 de setembre de 1913. A l'entrevista amb el governador, segons aquest diari, "fou repetida també la petició de llibertat en favor de dos dependents detinguts el divendres -- passat (dia 5), havent-se obtingut la seguretat de què serien restituits a ses llars".
- (710) "La Vanguardia", 10 de setembre de 1913. "La mayoría de las tiendas de ropa, sombrerías y zapaterías se hallaban cerradas -escriu hom en aquest darrer diari- desde las ocho y otras a medio cerrar, por vivir en ellas los dueños".
- (711) Ja hem esmentat a la nota 703, la reunió feta a la Unió Gremial - el dia 9 de setembre de 1913, en la qual hom combaté el tancament de les botigues a les vuit del vespre, i de la que hem esmentat, en aquella nota, algunes de les manifestacions que es produïren - en contra de la reforma promoguda pels dependents. A la reunió -- hom aprovaria diverses conclusions, a elevar al govern civil, per les quals els reunits acordaven de "conferir la representación de la clase patronal de los industriales detallistas de esta ciudad, a la Junta Directiva de esta Unión Gremial, para que, con amplias facultades resuelva la cuestión del cierre de establecimientos". En segon lloc, "declarar el derecho indiscutible de todos los industriales a tener abiertos sus establecimientos en las horas que cada uno estime conveniente a sus intereses". Tercer, "protestar de los atropellos cometidos por la dependencia". I quart, "acudir al Gobierno Civil a hacer patentes tales acuerdos, sin perjuicio de adoptar aquellas resoluciones que las circunstancias aconsejen en su lugar y tiempo, según sea el criterio del representante del gobierno". Les conclusions eren aprovades per unanimitat, "oyéndo se nutridos y prolongados aplausos". Els reunits, en nombre de -- 130 segons "El Poble Català" del 10 de setembre, i de 45 segons - "La Vanguardia" de la mateixa data, Josep Sitjas Comas, lliuraria les conclusions al governador i, segons manifestaria el mateix governador als periodistes i d'acord amb la versió de "La Vanguardia" esmentada, demanaria que "la autoridad les ampare en su legítimo derecho que tienen, dentro del respeto a las leyes, de tener abiertos sus establecimientos después de las ocho de la noche". -

Es queixarien els patrons, també, "de que no van a vérlos para interesar el cierre comisiones pacíficas de dos o tres individuos, sino grupos tumultuarios que les amenazan algunas veces con atropellarles". Segons "El Foble Català" esmentat, els patrons manifestaren que "ells estan disposats a concedir millores als seus dependents, però no poden tancar a les 8". "El Foble Català", reproduí també la versió dels industrials, segons la qual les comissions de dependents "en lloc de tenir una actitud correcta, moltes vegades usen formes violentes i que per això es veuen obli---gats a tancar".

Afegim, encara, pel que fa a "El Foble Català", la informació que "al Foment de la Sabateria" hi tindria lloc "una reunió d'indus---trials sabaters per a tractar el tancament a les 8". L'entitat --feia "constar que si part d'ells tanquen és per la por a les conseqüències". "El Foble Català" del 10 de setembre, reproduïa també les conclusions de la Unió Gremial aprovades a la reunió del dia 9. Pel que fa a la preparació d'aquesta reunió, vegi's la nota 705.

- (712) A l'opinió barcelonina.- "El Foble Català" del 10 de setembre de 1913. Josep Fontanet, "aludido en el manifiesto" del CADCI, repli caria a "La Vanguardia" del 11 de setembre de 1913. Josep Fontanet, al seu escrit de contesta, interrogava: "¿Qué autonomía será la suya (la del CADCI) al pretender coaccionar el derecho indiscu tible que tienen la inmensa mayoría de dueños de establecimiento que por diferentes y justas causas han negado su cooperación a la reforma que aquella pretende?" L'escrit de Fontanet aportava argu ments, també coneguts, respecte que no era possible fer el tancament a les 8 per ésser aquesta l'hora en què tothom anava a com--prar, si bé introduïa, al començament, un interrogant encara no fet fins aquell moment: "¿Como es más hermosa Barcelona con las -tiendas iluminadas o bien a oscuras?"... "En el manifiesto cita--do -continuava més endavant Josep Fontanet- niega el Centro llama do autonomista la existencia de sociedades que representen debida mente a la clase patronal para tratar con ella corporativamente. Y yo les pregunto: ¿y que son los gremios legalmente constituidos y la Unión Gremial que ostenta la representación de la mayor par-

te de estos? Es que también ignoran esto los señores que seguramente irán en manifestación el 11 de septiembre delante la estatua de Rafael Casanova que los gremios actuales no son otra cosa que continuación de los gremios que aquel inmortal capitaneaba. - Luego dicen en su escrito que han repartido 900 carteles que las casas conformes con el cierre han puesto en sus escaparates. Hay que advertir que de estos carteles entregaron dos, tres y cuatro en una misma casa, de lo cual resulta que se reduce a unas 300 -- las casas que han demostrado su conformidad. Juzgará esta opinión lo que representan trescientas tiendas en el casco de la ciudad y para ello la invito a dividir dichas trescientas casas entre --- treinta de las calles más importantes que conozca y se encontrará con las diez únicas casas por calle que por sus conveniencias de largo tiempo efectuaban el cierre a las ocho."

Pel que feia a "El Poble Català" del 11 de setembre de 1913, comentava que Josep Fontanet els havia adreçat "una altra extensa lletra -la que acabem de reproduir-, pretenent refutar alguns dels arguments continguts en el notable manifest publicat pel Centre - Autonomista de Dependents. Com que la lletra del senyor Fontanet és justament comentat, des del seu sabut punt de vista, al document del Centre i com que, a més és excessivament extensa, ens -- abstenim de publicar-la. Ja trobarà el senyor Fontanet altres diaris amb títol d'imparcials que li publicaran tot el que vulgui i en canvi no tenen espai per als documents que els hi envia la dependència, cosa que ahir sentirem doldre-se'n i censurar no sols a aquesta, sinó a molta gent realment neutral en el conflicte -- present. I aquests diaris que així procedeixen, per a no fer-se -- malvoler de les classes conservadores que els nodreixen i sostenen, són els que s'atreveixen a parlar dels guanys que reporten a les plomes democràtiques, servir els nobles ideals i aspiracions dels estaments populars." El mateix diari nacionalista esmentat, en començar la seva crònica sobre l'afer del tancament de les botigues a les 8, comentava el "magnífic i immillorable efecte" que havia produït "entre tota la dependència barcelonina l'hermós document dirigit pel CADCI a l'opinió barcelonina i que publicà la premsa ahir. Els termes serens, mesurats en la forma, però forts de concepte del manifest, així com les explicacions clares i con-

cretes que de la seva conducta irreprotxable dóna el Centre, mereixen l'aprovació unànim i elogi entusiasta de tots els comentaristes. Entre aquests es parlava també dels acords presos a la reunió que algunes entitats titulades gremials celebraren a la Unió Gremial (V. notes 703 i 711). Les censures a aquesta i als demés senyors que li fan el joc eren unànims i certament justificades, per l'egoisme i intransigència de què sempre dónen mostra aquells que com diu molt bé el manifest del CADCI sols una ínfima minoria representen, ínfima minoria (el text del diari diu "majoria", però vist el context, creiem que és una errata i que cal llegir "minoria") que sempre és obstacle per a totes les renovacions de la vida econòmica i social de la nostra ciutat."

- (713) "El Centre, afegia també la nota del CADCI, publicava a "El Poble Català" del 11 de setembre de 1913, una vegada més, agraeix a tots, patrons i dependents, i especialment a les demés associacions de la dependència, l'haver secundat amb tanta bona voluntat, la seva iniciativa i manifesta que té la seguretat de què si algun dels que han acceptat la reforma infringís la paraula donada, seria el mateix públic consumidor el que amb el seu menyspreu, castigaria tal informalitat". La nota del CADCI apareixia també el mateix dia a "La Vanguardia", a part d'altres diaris. Per una altra banda, "El Poble Català" citat del dia 11 comentava també aquest acord, el qual "tothom" el "trojava justificat", segons aquest diari, "perquè essent la immensa majoria d'industrials la que ha acceptat el tancament, pels pocs intransigents no precisa mobilitzar tota la dependència".

Feliu i Codina, a la Memòria esmentada, a la "Revista Anyal" de 1914, p. 121-122, manifestava com "així, entre processaments, amenaces i excessos autoritaris, i essent gairebé total el compliment del nostre desig, convenírem en donar per terminada nostra gestió primitiva, a la qual tornarem, però, quan s'hagi renovat sa il·lusió, sa força i l'entusiasme que ens amarava aquells dies enrera, car la nostra obra, que és d'anys i constància, arribarà a ésser realitat, perquè nosaltres sols tenim una divisa, la del ho volem."

- (714) Pel que fa a la jornada del 10 de setembre, el tancament de les -

botigues havia estat "general, quasi absolut (...) malgrat els -acords de la Unió Gremial. Tal fet, deien justament els comentaristes, demostra fins a l'evidència l'escassíssim nombre de comerciants i industrials que representen la Unió Gremial i les societats a aquesta adherides (...)."- "El Poble Català" del 11 de setembre de 1913. Aquest diari, assabentava també que havien estat posats en llibertat els dependents Isidre Casanovas Herreros i Lleonard Arnau Montaner, detinguts durant els fets de la setmana passada: "Tota la dependència barcelonina -segua el mateix diari- està sumament agraïda a (...) Pere Coromines i al CADCI -que treballaren incansablement per a obtenir la llibertat d'aquests com de tots els detinguts amb motiu dels successos a què -ha donat lloc la implantació de la reforma (...)."

Durant els dies 11 i 12, "seguien les precaucions policials per la Rambla i carrers centrals en previsió de qualsevol alteració de l'ordre", segons "El Poble Català" del 13 de setembre de 1913, si bé, segons aquest mateix diari, en aquests llocs "no va alterar-se l'ordre en el més mínim"; el dia 11, al carrer Aribau, a un quart de nou, un grup apedregaria la "merceria situada al n. 26 i la botiga de camiseria i de gèneres de punt del n. 30". Els "industrials perjudicats visitaren per a protestar -manifesta -"El Poble Català" citat- al governador civil i al CADCI". El dia 12 es produí una altra trencadissa al carrer de la Boqueria on foren apedregades "tres o quatre tendes (...) que sofriren les conseqüències de tenir obert en aquella hora (tres quarts de --nou), amb permís de la llei, segons fan constar els perjudicats. Amb motiu d'això hi hagué una regular alarma, sonaren pitos demanant auxili i hi hagué corredisses. La policia detingué a un jove anomenat Lluís Cabot." A la nit mateixa, visitaven la redacció de "El Poble Català" una comissió de botiguers del carrer de la Boqueria, "entre ells dos perjudicats per la trencadissa" els quals demanaren "que féssim constar la seva més enèrgica protesta per l'atropell (...). Els protestaris afirmaven que ells tenen dret per la llei a tenir obert, a més que tampoc és just que els quinquallaires hagin de tancar, quan ara vé la temporada de fires i els firaires vendran arreu totes les hores del dia." El dia 12 al matí, per un altre costat, visitaven al governador ci-

vil una comissió de caps d'establiments, els quals li manifesta- ven que a "les bullangues del dijous hi figuraven varis depen- -- dents", així com el fet que s'havien romput vidres"; a la nit -- del mateix dia, el governador mostrava als periodistes "una de -- les pedres que causà la ruptura d'un vidre i que a més tocà a la filla d'un botiguer, causant-li una forta lesió". Pel que fa a -- "La Vanguardia" del 13 de desembre de 1913, aquesta assenyala- va que "como decimos en otro lugar, anoche se repitieron las vergon- zosas escenas de romper a pedradas los cristales de las tiendas que tenían abierto después de las ocho. Además de los sucesos re- latados ocurridos en las calles Escudillers, Santa María, Flate- ria y Conde del Asalto, varios grupos recorriéron en actitud tu- multuosa las calles de la Boqueria, donde rompieron los crista- -- les de las tiendas números 16, 42 y 47 (...), y las de Aribau y Ronda de San Antonio, en las cuales rompieron también algunos -- cristales. Igualmente fueron rotos los de la zapatería que en la calle de la Canuda posee el señor Balil."

"El Poble Català" del 14 de setembre, diumenge, assabentava de -- la reunió a celebrar el dilluns per la Unió Cremial sobre aquest afer, informava que havia "estat denunciat al jutjat de guarda un dels joves detinguts amb motiu de les pedrades als establiments que tenien les portes obertes després de les vuit del vespre", i feia referència a les declaracions del governador, el qual havia manifestat "que volia acabar amb aquest afer impropri d'una ciu- -- tat com Barcelona". Segons "El Poble Català" del dia 15, el jove Lluís Cabot, "detingut per la policia durant els successos del -- divendres (dia 12), al carrer de la Boqueria, va ésser posat en llibertat ahir al matí pel Jutjat de Guarda". Segons el mateix -- diari, Cabot visità el diumenge a la nit la redacció de "El Po- -- ble Català" per a "queixar-se de què quan fou detingut abans -- d'ahir, amb motiu d'algun petit incident que es produí al dema- -- nar la comissió de dependents als amos de botigues que tanques- -- sin les mateixes a les 8, se'ls tractà desconsideradament per la policia, la qual el reclogué en un calabós infecte, brut i desa- brigat tenint per al detingut paraules de burdell i de mofa"; -- traslladat al palau de justícia, el secretari del jutge "no po- -- gué menys de reconèixer que encara que fos cert que el detingut

hagués trencat un vidre -cosa que ell nega rodonament- no n'hi havia per a tractar-lo d'aquella forma."

"La Vanguardia" del 16 de setembre, assabentava de la detenció, el dia abans, d'un noi de 14 anys, Josep Sevilla, per trencar un vidre. "El Poble Català" del mateix dia, per una altra banda, publicava un escrit Joan Pascual, titulat El tancament de les botiques a les 8 del vespre, el qual es queixava que mentre a "l'interior de Barcelona es pot dir que la llei del descans dominical es compleix i que el tancament a les 8 del vespre per ara és relatiu", als "pobles i agregats, descans i tancament és un somni". "I això -deia més endavant- senyors dependents i senyor governador, en consciència i en justícia no deu ésser. La llei s'ha de complir i l'ha de complir tothom. (...)"

- (715) "El Poble Català" del 20 de setembre de 1913. Recordem també la reunió prevista per al dia 15 per la Unió Gremial i que "El Poble Català" del 21 de setembre anunciava que l'endemà, la Junta Directiva i Consultiva de la Unió Gremial havia de celebrar reunió ordinària per a tractar "d'assumptes de tràmit", "la reforma del reglament de secretaria" i la implantació entre els seus associats "dels segurs de vidres i cristalls".
- (716) "El Poble Català" del 20 de setembre de 1913. "Breus minuts després -hom hi escriu- d'aquesta hora (les 8) els nostres carrers cèntrics romanen amb llurs establiments tancats. El públic, potser responent al desig raonat dels dependents de comerç, no acudeix als establiments, i entre les vies comercials com carrers de Ferran, Portaferriça, Boters, Porta de l'Àngel, Arcs, Plaça de Santa Agna, Rambles, Carme, Hospital, Boqueria, Banyes Nous, Call, Avinyó, Baixada de la presó, Jaume I, i també l'aixamplis tant les rondes com els passeigs pocs són els qui obren i ---- aquests de ben poca importància.
- (717) La crònica esmentada de "El Poble Català" del 20 de setembre, indicava que és "sapigut que es fan maneigs entre establiments -- d'algún carrer, per a impedir en ell, la lliure concurrència de dependents i públic decentment vestit, exposant-hi gent que pel seu aspecte exterior denota que ha estat reclutat expressament - per a fer-ne fugir. D'això en protestem enèrgicament i com que -

sembla és qüestió amb cua, ens vagarà parlar-ne."

"El Poble Català" del 21 de setembre de 1913, informava, per una altra banda, que "ahir ens visitaren uns dependents per a quei -- xar-se per milèssima vegada de la forma inconsiderada amb què -- són tractats per la policia els detinguts", protestant també per un "solt d'un diari local, que al donar compte de la detenció -- d'un dependent ho feia d'una manera completament equivocada, per més que nosaltres ja els férem present que allò era una nota del govern civil. El dependent és diu Miquel Badia, de 17 anys, el -- qual fou detingut amb motiu d'unes corredisses que hi hagué al -- trencar-se uns vidres el dijous passat (dia 18) al carrer de Jau me I. Aquest jove, a més dels seus pocs anys, diu que és incapaç de posar-se en ras i que si l'agafaren fugint fou precisament -- perquè en veure les corredisses ell corregué com altra gent. Pro va de què no era culpable és que ha estat alliberat. Malgrat -- això, deien els joves que ens visitaren, que fou tractat amb mol ta duresa per la policia i en el Palau de Justícia tancat amb de tinguts per una baralla sagnant. Seria de desitjar que aquests -- (fets) no es repetissin."

- (718) "El Poble Català" del 26 de setembre de 1913. Segons el diari, -- el grup anava per la Ronda de Sant Antoni "amb actitud pacífica i correcta", i sofrí la càrrega de la policia, davant d'una boti ga de paraigües i bastons, "sense prèvia intimació de què el --- grup es dissolgués".
- (719) "Acció", abril 1932, p. 19. "Revista Anyal" 1914, p. 259. "Acció" de novembre de 1913, p. 6, citava com una de les entitats col.la boradores el "Real Protectorado de la Federación Sindical de O-- breras". "El Poble Català" del 20 de setembre manifestava també: "els dependents continuant amb la seva feina, reparteixen amb -- profusió, uns papers recomanant a les senyores no facin compres prop de les 8".
- (720) VIDAL, Lluís.- A propòsit del tancament a les vuit del vespre.- "El Poble Català", 10 d'octubre 1913. "De continuar, doncs, -- manifestava també Lluís Vidal- havent qui no compleixi la reforma, no tardarà pas tres o quatre mesos, que la ciutat torni a veure, com abans de nostra creuada, les botigues obertes fins a altes --

hores de la nit. Per conservar nostres posicions i conquerir-ne de noves, no és pas un armistici el que ens convé, sinó la lluita." Lluís Vidal no considerava eficaç ni el "recomanar que no es compri passades les vuit" ni "anar a les males" a base de -- "trencar vidres i alterar la pau ciutadana", ja que "ni el Centre podria fer-se'n responsable, ni el moviment portaria en el seu sí crèdit suficient per a fer-lo victoriós". Com a solució, l'autor de l'escrit, proposava que, "passades les 8 anar a colles de dos o tres dependents a les botigues dels petits tirans i començar a demanar veure gèneres (...) sense, naturalment, comprar res. Darrera una, altra colla. I això un dia, i un altre. Els que així obressin ho farien legalment (...). Això permetria allargar tot el que fos precís la campanya (...) fins a assolir l'èxit. Aquesta és la idea que mou aquest article i que oferim al benemèrit CACCI."

"El primer de setembre i fins el 20 del mateix -escriu hom a "Acció" d'octubre de 1913, p. 8, per un altre costat-, els comerços han correspost admirablement i completament a les gestions dutes a terme per aquesta Secció. La majoria immensa d'establiments romanen tancats ja a les 8 i minuts del vespre. No recordem que mai s'obtingués tan esplèndid resultat, en les diverses temptatives realitzades pel mateix fi. Podem dir, doncs, que el Centre ha triomfat. La campanya, després de son període ordenat, i aconseguida ja la finalitat, la donarem per terminada, després d'innombrables gestions de tota mena (...) i que realitzà la junta d'aquesta Secció, ajudada del company Puig i Esteve, president del Centre. Individualment per part dels decidits i prop a ésser perjudicats per incompliment, ha continuat fermament la campanya, defensant-se contra els refractaris al tancament i també de les indignes ingerències i pertorbacions dels obligats a guardar -- l'ordre." El butlletí citat manifestava que "continuarà la Secció realitzant propaganda activa en pro del tancament a les 8" i més endavant: "Companys tots: propagueu aquesta recomanació: No compreu després de les vuit del vespre." "Acció" es feia ressò de l'atenció prestada per la premsa a la campanya i donava les gràcies tant als que ho "feren per son compte" com als "que acolliren les quartilles d'estimats amics i companys de junta nos--

tres". El mateix butlletí subratllava que en la seva feina, la "Secció s'ha vist ajudada" per un "bon nombre de companys, socis uns, no els altres; això a més d'uns comissionats que realitzaren treballs estimables ja de bon principi. Als anònims els donem corals mercès (...), als coneguts això els direm també en expressiva carta."

"Acció" de novembre de 1913, p. 6, manifestava que "són encara nombroses, la majoria, les botigues importants que, com a conseqüència de la nostra campanya, tanquen a les vuit en punt i pocs minuts després les altres. Totes elles, abans de la nostra acció tancaven a les nou. Hem observat una actitud d'expectativa, durant el mes passat, per a veure si teníem o no, creients entre la gent mercantil. No direm la nostra, respecte a tal particular, avui. Anunciem sí, que de nou realitzarem activa propaganda prop dels estaments ciutadans per a què no comprin més tard de les set i mitja de la nit, i els establiments tanquin puntualment a les vuit de la nit."

"Acció" de desembre de 1913, per la seva banda, assenyalava que "hi han carrers que són vers baluards. Tals són la Portaferrixa, les Rambles, part de l'Hospital i Carme, Ferran, Boqueria, etc., etc. Des de nostra campanya, encara es tanca a pocs minuts després de les vuit i tinguis en compte que estem en plena temporada de venda. Això ens diu que si es realitzava, com sembla s'intentarà, una important campanya per a limitar la Jornada Màxima, és molt probable s'aconseguís definitivament el tancament a les 8." (p. 7). El mateix butlletí informava també que "diversos companys" havien lliurat al caixer de la Secció, prop de 70 pts. recollides "per a subvenir en part a les despeses -que moltes han estat- ocasionades per aquesta campanya".

"A conseqüència de la campanya pro tancament a les 8, la majoria de les botigues de la part antiga de Barcelona -llegim a la "Revista Anyal" de 1914, p. 259-, quasi totes les més importants, estableixen aquesta reforma i les que no, avancen quelcom l'hora de tancar". La mateixa revista esmenta la tasca dels comissionats oficials del centre i el fet que "la policia disturba la gestió dels comissionats". La mateixa informació que la "Revista Anyal", recull "Acció" d'abril 1932, p. 19.

- (721) PONS FERRERES, R.- Memòria del Consell Directiu. Curs de 1913-1914.- "Revista Anyal" 1914, p. 78-80.
- (722) CARRERAS I PALET, J.- op. cit., p. 8.
- (723) Per exemple caldria matisar l'afirmació que el moviment es feu - "amb gran astorament i fins amb l'oposició dels màxims dirigents de l'entitat", a la vista, com diem més endavant, de tots els -- testimonis que hem aportat. En tot cas, si hem de parlar d'oposi-- ció, aquesta fou a la violència o a l'"estridència", i a conti-- nuar la campanya quan aquesta començà a prendre un caire dife--- rent del que volien els dirigents del Centre i "esdevingueren ac-- cidents desagradables a la via pública", com hem vist clarament a través dels mots de Rafael Pons citats més amunt.
- (724) La campanya pel treball intensiu, amb tot, feia referència als - dependents que treballaven al ram de l'engròs; mentre que la del tancament a les 8, pertocava als detallistes; amb tot no pot con-- siderar-se plenament correcte assenyalar aquesta darrera campa-- nya com la primera feta pels detallistes del CADCI, car aquest - havia tingut un paper remarcable ja amb motiu de la tasca pel -- descans dominical, sobre tot en el combat contra els "pactes"; - hauríem d'afegir també, la celebració de l'assemblea dels depen-- dents com una manifestació "societària" del Centre.
- (725) V. p. 217 i sgs.
- (726) "El Poble Català", 4 d'agost de 1912, informava que, al local de l'Associació Ferretera, s'havia fet una reunió de delegats de di-- verses associacions de dependents del comerç de Barcelona, amb - la finalitat de tractar i prendre acords sobre la projectada re-- glamentació de la jornada màxima de treball als establiments co-- mercials i industrials. Unànimament, els reunits acordaven d'in-- formar favorablement el punt de partida adoptat per l'Institut - de Reformes Socials (10 hores de jornada de treball) i estimular el zel de "totes les societats d'Espanya".
V. també "El Poble Català" del 3 de novembre de 1913.
- (727) "El Poble Català" del 3 de novembre de 1912, transcriu l'Informe de la Secció de Relació i Treball del CADCI al president de --- l'Institut de Reformes Socials. En aquest informe, hom demanava que l'Institut de Reformes Socials prestés suport als punts de -

vista exposats prop del govern, perquè la llei nasqués viva, "no aplicándola uniformemente en todo el país", i deixés "margen suficiente para que dentro de sus disposiciones puedan encontrar validez legal todas aquellas conquistas que en lo futuro obtenga el espíritu de asociación de los obreros de comercio (...) a fin de que nunca una ley que viene destinada a beneficiar una clase (...) pueda convertirse en obstáculo para el mejoramiento de la misma", i pel que feia a l'observança de la llei, hom demanava les garanties necessàries per a què no fos paper mullat.

Assenyalem, també, la nota de "El Foble Català" del 7 de desembre de 1912, sota l'epígraf El treball dels dependents, la qual comentava una lletra de Josep M. Sangés, rebuda a la redacció, la qual defensava "la necessitat de reglamentar les hores de treball de la dependència barcelonina, així com l'establir per a la mateixa un salari mínim suficient per a les seves necessitats"; l'autor de la lletra creia que havia d'ésser el CADCI -- "qui emprengué una campanya en tal sentit començant per no admetre en la Borsa de Treball que funciona al Centre, ofertes de treball per a les quals s'exigeixen per sous de 75 pts. mensuals coneixements i condicions que deurién ésser molt més remunerats". I la nota del diari afegia: "com sigui que el senyor Sangés reclama el parer del Consell Directiu del CADCI, sobre l'assumpte per ell tractat, hem enviat la seva lletra al senyor president de l'esmentada entitat".

- (728) ESTREMS I BORRAS, J.- Memòria de la Secció Permanent de Relació i Treball. Curs de 1914-1915.- "Revista Anyal" 1915, p. 234. - La jornada de Trabajo de los dependientes y empleados de comercio.- "Crònica Pericial Mercantil", 1 novembre 1913, p. 12-13, assenyala que "al requerimiento hecho por los Dependientes de Comercio para que fuera regulada la jornada de trabajo de todos aquellos que prestan sus servicios en los establecimientos mercantiles, el Instituto de Reformas Sociales ha redactado un proyecto de ley, el cual no ha satisfecho a aquellos", i assabentava que "la Unión Profesional de Dependientes y Empleados de Comercio de Barcelona, acordó realizar una información para saber las condiciones de trabajo de los dependientes de comercio de otros países (...)".

- (729) El projecte de llei presentat pel ministre de la Governació, - Sánchez Guerra, al "Butlletí del Museu Social" de juliol de -- 1914, p. 108-111. També, a la "Revista Anyal" 1914, p. 162-165.
- (730) "Acció", abril 1914, p. 6. Segons aquest butlletí, la "Junta - Executiva dels acords de l'Assemblea, ultima la redacció d'una exposició dirigida a l'Institut de Reformes Socials, a la que - es manifestaran els ideals sustentats per aquella, amb referèn- cia a la jornada màxima. Així mateix, s'interessarà de la Cam- bra de Comerç el seu suport a aquesta nova campanya, cosa que - els avançàvem a la fi de l'informe que, sobre el tema Dependèn- cia mercantil, férem a mans a dita Entitat en vistes a la con- creció de la jornada dels Dependents".
- (731) "Acció", abril 1914, p. 6. "El Poble Català" del 28 de març de 1914. Com a conclusió hom adreçava un telegrama al President -- del Consell de Ministres, en el qual "la Asociación de la Depen- dencia Mercantil en mitín celebrado hoy con adhesión de varias sociedades, pide a V.E. con urgencia la inmediata aprobación de la Ley Reguladora de la Jornada Máxima, fijándola en 10 horas - de trabajo y supresión del internado".

"Respecte al particular -manifestava el butlletí "Acció" citat-, devem dir que, nostra Secció, realitzarà activa gestió en defen- sa de la fixació de la jornada, inspirant-se en les conclusions de l'Assemblea, i els actes de la qual, seran oportunament anun- ciats". Per la qüestió de la jornada màxima, deia també "Acció", "nostres entitats germanes i nosaltres estem disposats a dur a cap l'actuació que precisi fins a què els legisladors el resol- guin" (el problema de la jornada).

- (732) Informe de la Secció Permanent de Relació i Treball, sobre el - projecte de llei regulant la jornada de la Dependència Comerc- ial.- "Revista Anyal" 1914, p. 155-162. "El Poble Català", 26 i 28 de juliol de 1914. El full editat pel CADCI, a més de l'In- forme esmentat, transcrivia també el projecte de llei. Joaquim Estrems, a la Memòria citada, a la "Revista Anyal" de 1915, p. 234, assenyalava que, "a principis de curs i en una reunió ex- traordinària s'ocupà aquesta Junta de l'estudi del projecte de llei regulant la jornada del dependent de comerç que es presen-

tà a discussió del Senat. En aquella reunió es convingué en declarar francament dolenta la tal llei, car lesionava els interessos de la gran majoria dels nostres companys. En conseqüència s'acordà de fer una gran campanya en contra de l'esmentat projecte, que regula la jornada de la dependència comercial a onze hores. A tal efecte es començà per enviar un informe a la comissió dictaminadora del Senat. De dit informe se'n imprimiren -- 6000 exemplars que es repartiren entre els dependents de nostra ciutat, havent-se'n també enviat un cert nombre a cada una de nostres germanes entitats de les altres ciutats de Catalunya."

V. també "Acció" d'agost de 1914, p. 7.

"Acció" de setembre de 1914, p. 12, informava que aquests fulls, "durant la primera quinzena del mes d'agost, es repartiren pels comerços de Barcelona".

- (733) ESTREMS BORRAS, J.- Memòria cit., "Revista Anyal" 1915, p. 234. "De quasi tots ells -manifestava Joaquim Estrems- rebérem la - contesta que esperàvem: que quan l'hora de discussió a les cambres fos arribada, ells es constituïrien en nostres portantveus combatent l'esperit d'onze hores, que és el que informa el projecte, i defensant les nostres aspiracions, concretades en la - contesta que donàrem a l'enquesta feta per l'Institut de Reformes Socials l'any 1913, i que devia servir per a la confecció - de la citada llei."

També, "Acció", setembre 1914, p. 12. Pel que fa a les respostes a les lletres adreçades als senadors de Catalunya, amb data del 31 d'octubre, "Acció" de desembre de 1914, p. 8, esmenta, - "entre les darrerament rebudes", les redactades "en termes ben afectuosos" d'Eduard Calvet, Leonci Soler i March, el Marqués - d'Alcella, etc."

- (734) ESTREMS I BORRAS, J.- Memòria cit., "Revista Anyal" 1914, p. -- 234. També, "Acció" de juliol de 1914, p. 7, "Acció" d'agost - 1914, p. 7, i "Acció", novembre 1914, p. 8. V. el proper capítol, p. 366-368, 381, 404 i 493.

- (735) "Acció", abril 1932, p. 19. "Revista Anyal" 1915, p. 267.

- (736) FELIU I CODINA, Josep M.- Memòria de la Secció Permanent de Re-

lació i Treball. Curs de 1913-1914.- "Revista Anyal" 1914, p. - 123. El mateix Feliu i Codina, a la Memòria de la mateixa secció, del curs anterior, publicada a la "Revista Anyal" de 1913, p. -- 378, assenyalava, com a darrera conclusió, que caldria "atribuir i conduir nostra feina societària, de nexa catalaníssima, a una - realitat extensiva de la Societat Catalana, proclamada a Tarragona (a l'assemblea nacionalista): afirmant així, la liberalitat i l'humanisme de la nostra existència patriòtica."

(V. les anterior conclusions d'aquesta darrera Memòria a la nota 645.).

(737) V. p. 70.

(738) GALI, A.- op. cit., p. 312. "El poc èxit de la primera sistema-- tització -assenyalava també Galí- va demostrar que no es podia - procedir per imposicions ni apriorismes, sinó que calia anar con-- duint el rec de mica en mica aprofitant totes les circumstàncies i ocasions".

(739) "Acció", setembre 1910, p. 3. "El curs passat -hom hi escriu- - s'establí un pla d'estudis per a donar unitat a les ensenyances del nostre Centre; aquest anys poc treball hem tingut en confec-- cionar-lo, sols hem procurat conservar el mateix de l'any passat fent-hi algunes modificacions que l'experiència ens ha ensenyat i degut a aquesta idea hem refos en tres anys el que abans era - en quatre, vist que eren molts els que no podien dedicar diària-- ment el temps que es necessita per a estudiar les assignatures - del pla anterior."

Al nou pla hom suprimia les assignatures d'Aritmètica, Caligra-- fia i Mecanografia que formaven tres de les quatre matèries de - primer curs del pla de 1909; d'aquesta manera el primer curs del nou pla es composava del Francés de primer curs, del Càlcul Mer-- cantil -que abans figurava al segon any- i Geografia comercial -que abans estava al tercer any-. El segon any del pla nou, man-- tenia respecte del de 1909, el Francés de segon curs, la Corres-- pondència Mercantil que s'unificava en una sola assignatura amb la de Redacció de Documents Mercantils -que abans figurava al ter-- cer any- i la Teneduria de Llibres -abans al tercer i quart --- anys-. Les assignatures del tercer any del pla de 1909 eren to-- tes substituïdes, unes per pas a un altre any en el pla nou (Re-

dacció de Documents Mercantils que s'unificava amb la Correspon-
dència Mercantil a segon, i Teneduria de primer curs que passa-
va també al segon any), les altres per supressió (la Geografia
comercial i l'Anglès de primer curs); el tercer curs del nou pla
era format, com hem vist, per l'Economia Política -abans en el
quart any- i les Pràctiques d'Escriptori, assignatura en la que
havia estat convertida la Teneduria de segon. Pel que fa a les
assignatures del quart any del Pla de 1909, l'Anglès de segon -
era suprimit i, com hem vist, l'Economia política passava a ter-
cer, i la Teneduria esdevenia Pràctiques d'Escriptori també en
aquest darrer tercer curs.

Olaguer Bioto, per la seva banda, a la Memòria del Curs 1910-
1911, "Revista Anyal" 1911, p. 167, assenyalaria que "en quant
a l'organització de les classes procurarem seguir el camí tra-
çat per la Junta de govern anterior (de la Secció d'Educació i
Instrucció), estudiarem els plans d'estudis que s'havien rebut
dels més importants Centres d'ensenyança d'Europa i d'Amèrica i
prenguérem bona nota del que consideràvem que ens podia conve-
nir per a nostres Escoles; conseqüència de nostres estudis és -
la modificació del pla d'ensenyances, reduint-lo a tres anys, -
havent procurat incloure en aqueixos tres anys les assignatures
que considerem són més convenients per a un dependent de comerç
(...)"

- (740) "Acció", setembre 1913, p. 5. RUCABADO, N.- Memòria de la Sec-
ció Permanent d'Educació i Instrucció. Curs de 1913-1914.- "Re-
vista Anyal 1914, p. 90. Segons Narcís Rucabado, la classe de -
Mercologia fou creada per creure de "molta conveniència per als
socs del Centre el coneixement dels productes, lloc de produc-
ció i detalls elementals de fabricació".
- (741) "Acció", setembre 1910, p. 3. "El nostre objectiu, en confec-
cionar l'esmentat pla -hom hi escriu-, ha estat sols donar una
guia i facilitats als que en pocs anys vulguin estudiar el mí-
nim de coneixements que creiem deuriem posseir tots els depen-
dents de comerç. Així és que nosaltres no volem pas de cap mane-
ra obligar a seguir-lo, però sí devem dir que l'aconsellem d'ai-
tal faisó perquè tenim el ferm convenciment de què ell ha de -

ser el sistema més profitós per a adquirir coneixements mercantils a les classes del Centre."

- (742) "Acció", setembre 1910, p. 3. "Acció" de maig de 1911, p. 2, informava que la Secció d'Educació i Instrucció ultimava "els detalls necessaris per a concedir uns premis d'estímul com a fi de curs als alumnes de les Escoles Mercantils Catalanes", i que els professors de les respectives classes ja ho comunicarien -- als seus alumnes. Hom comptava, també, entre els premis a donar, amb el de la constància: "Els cursos passats -llegim a "Acció" de setembre de 1910, p. 7- hem vist amb pena que han estat --- molts els que s'han matriculat i relativament pocs els que han acabat el curs. En el pla de recompenses que tenim en estudi -- tindrem en compte premiar també als que demostrin major constància per a aprendre."

"Acció" de juny de 1911, p.3, assabentava que havien començat -- ja a les classes els concursos de fi de curs i anunciava l'organització d'una festa per al dia del repartiment de premis. "Acció" de juliol de 1911, p. 2, informava que el mes anterior -- s'havien efectuat els concursos "per a premi al mèrit"; al costat d'aquest darrer hom atorgava un accèssit, "consistent en -- una matrícula d'honor" per al curs següent, i hom assenyalava -- també l'atorgament de l'esmentat premi a la constància així com la data de la festa. "Acció" d'agost de 1911, p. 6, recensionava la festa del 5 de juliol (V. p. 123) i transcrivía el quadre de guanyadors dels premis i accèssit. Entre els guanyadors d'aquest curs, subratllem el nom de Narcís Rucabado, germà de -- Ramon Rucabado, aviat un dels animadors principals d'aquesta -- Secció i que obtenia el premi al mèrit en les assignatures de -- Redacció de Documents Mercantils i Correspondència, i Geografia Comercial.

En començar cada nou curs, el butlletí "Acció" de cada setembre anunciava l'establiment per part dels professors d'uns "concursos voluntaris en les seves respectives classes, com a resum de l'ensenyat en elles" ("Acció", setembre 1912, p. 2). Igualment, en arribar a finals de curs "Acció" assabentava sobre els concursos, la celebració de la festa de fi de curs i reproduïa la

llista dels alumnes guanyadors: així, "Acció" de juny de 1912, p. 2, i d'agost del mateix any, p. 3-5, que donava la relació - d'aquells alumnes guanyadors, com Joaquim Estrems, premi al mèrit de taquigrafia castellana i que fóra un dels membres de la junta de govern de la Secció de Relació i Treball; "Acció", de maig de 1913, p. 3, de juliol de 1913, p. 5, i d'agost del mateix any, p. 3-5 que reproduïa els noms dels guanyadors com Narcís Rucabado, premi al mèrit de castellà; i "Acció" d'abril de 1914, p.3, de juliol 1914, p. 3, d'octubre 1914, p. 3-4, que reproduïa la llista dels alumnes premiats, entre els quals apareix novament Joaquim Estrems, premi al mèrit en geografia comercial, i "Acció" de novembre de 1914, p. 3-4, i desembre del mateix any, p. 3-4 que també reproduïen la llista esmentada.

Al costat de les festes de repartiment de premis, que hem esmentat en un altre apartat (V. p. 123 i sgs.), el 5 i 6 de juliol de 1913, "havent-se rebut a la Secció d'educació gran nombre de treballs procedents dels concursos celebrats a les classes a fi de curs, i en vista del mèrit d'alguns dels treballs presentats, cregué d'utilitat fer-ne una exhibició íntima (...) que meregué unànim aprovació veient-se encoratjada aquesta Secció a continuar dita exhibició en els anys successius perouè estimularà - als alumnes i serà una demostració dels avenços dels alumnes de les E.M.C."- "Acció" d'agost de 1913, p. 3-4. "Acció" de juny de 1914, p. 5, informava de la impossibilitat d'efectuar la festa tradicional de repartiment de premis per l'estat de les obres del nou edifici i de la seva substitució per "una exposició dels treballs presentats a concurs, el dia 27 de juny i la proclamació dels guanyadors de premis en una sessió íntima". -- Recordi's la nota 212.

Aquest tipus d'estímul no havia estat únic: "Acció" de gener de 1910, p. 2-3, donava el nom dels deixebles qualificats de remarcables, assistents a la classe d'aritmètica durant el curs passat"; "Acció" d'agost del mateix any, p. 2 comunicava que s'anaven rebent "treballs fets pels alumnes com a prova d'aprofitament dels cursos", els quals, "juntament amb els que es vagin rebent seran relligats en un artístic volum que figurarà a la

Biblioteca del Centre", 1, tot seguit, citava els alumnes que - havien "acabat amb profit la classe del Curs Elemental; "Acció" d'octubre de 1910, p. 3, enfi, transcrivía els noms dels deixebles d'anglés de primer i segon curs d'acord haguessin estat -- "distingits", "remarcables", "bons" o "assidus assistents". Tot plegat al costat dels concursos organitzats per les agrupacions escolars de les quals ens ocupem més endavant.

Fel que fa al "certificat d'aptitud", "Acció" de setembre de -- 1911, assenyalava que hom el donaria "a els que segueixin amb - èxit aquest pla", certificat el qual, "donada la fama de què -- avui ja frueixen nostres Escoles, serà una bona carta de presen- tació per al dependent que el posseeixi".

(743) "Acció", setembre 1911, p. 2: "Fer a aprofitar el temps, i evi- tar els repassos que es feien els anys anteriors a les classes d'idiomes, a l'entrar nous alumnes el primer de gener, aquest - any nem dividit l'ensenyança de cada assignatura en trimestres, de manera que permetrà ingressar alumnes al començar el segon - trimestre el primer de gener i al començar el tercer l'abril, - però que provin saber el que a les respectives classes s'ha ex- plicat durant el primer o segon trimestre". També, RUCABADO, N.- Memòria de la Secció P. d'Educació i Instrucció.- "Revista -- Anyal" 1912, p. 129. Amb aquesta divisió, a l'acabament de cada curs, com assenyalava Rucabado, podien "inscriure's nous alum- nes". Els tres trimestres duraven, doncs, del 1 d'octubre al 31 de desembre, el primer; del 1 de gener al 31 de març, el segon; i del 1 d'abril al 30 de juny, el tercer".- "Acció", setembre - 1913, p. 4.

(744) "Acció", setembre 1912, p. 2.

(745) "Acció", setembre 1910, p. 3, i "Acció" de setembre de 1911, p. 2, manifestaven ambdós que, "vistos els bons resultats que -- anys passats donaren els exàmens d'admissió a certes assignatu- res, hem determinat generalitzar-los". "Els qui en tal sistema -hom afegia- hi trobin de moment un obstacle per a matricular-- se a alguna assignatura, han de pensar que si no tenen els co- neixements necessaris per a estudiar-la amb èxit, seria temps - perdut el que esmercessin, i amb l'examen, no sols s'evita ---

aquesta pèrdua, sinó que se'ls guia pel camí més dret per on poden arribar a assolir els seus desitjos d'estudi".

"Acció" de setembre de 1912, p. 2, per la seva banda assenyala-va que es donaria "més cohesió a totes les assignatures, per a procurar que guardin entre elles major relació. A l'objecte de què els socis treguin més profit de les classes, i en vista -- dels grans resultats obtinguts en els exàmens previs que es venen fent a les assignatures de caràcter comercial, a fi de què els alumnes concurrents a una classe, estiguin degudament prepa-rats, aquest any s'extindrà l'obligació dels exàmens, a més de les assignatures: Aritmètica, Càlcul, Teneduria, Pràctiques i - Redacció de documents, com estava establert els anys passats, a tots els primers cursos d'idiomes." Els alumnes que no superes-sin els exàmens, podrien preparar-se a les "classes de gramàti-ca que el Centre té establertes": "i si bé a primera vista -afe-gia hom- sembla això un any d'endarreriment, en realitat tin--- dran després una base sòlida per a aprendre idiomes amb més -- fruit". "Per als segons i tercers cursos d'idiomes -s'assenyala-va, també- s'establirà que els alumnes que hagin cursat amb més fruit els primers cursos al Centre siguin admesos sense cap re-quisit, i, els d'altres procedències, deuran provar conèixer - l'ensenyat al primer curs."

"No necessitaran d'aquest examen -indicava "Acció" de setembre de 1913, p. 4-, els que hagin cursat al Centre l'assignatura que hagi de ser objecte d'examen. Per exemple: el que desitgi estu-diar Càlcul Mercantil, el Programa diu que necessita saber tot el que s'estudia a Aritmètica; per consegüent el que l'hagi cur-sada ja al Centre no necessita examinar-se, així com el que ha-gi cursat qualsevol curs d'idiomes al Centre, no necessitarà - examinar-se de gramàtica." El programa de cada assignatura, que el butlletí "Acció" de cada setembre transcrivia, assenyala-va els coneixements previs que hom exigia i que eren objecte d'ex-amen previ.

- (746) Així, a més a més de les innovacions i iniciatives que citem més endavant; "Acció" de setembre de 1910, p. 3, anunciava que la - classe d'Economia Política fóra donada "en forma de conferències

per a major interès dels alumnes", la classe de Teneduria de -- Llibres de segon curs era convertida, com hem vist abans (n. - 739) "en una classe de Pràctiques Mercantils on els alumnes -- desenrotllaran una o més comptabilitats pràcticament: serà una veritable casa de comerç havent-hi alumnes encarregats de co-- piar cartes, portar la correspondència i llibres auxiliars i ge-- nerals de la casa. Aniran turnant en els diferents càrrecs en -- què estarà dividida la classe, segons el criteri del professor, a l'objecte de passar per tots els coneixements necessaris en -- tota casa de comerç." Les classes d'idiomes --assenyalava també l'"Acció" esmentada-- seran donades amb caràcter marcadament co-- mercial, dedicant-se amb preferència especial a la correspondèn-- cia". Hom anunciava, també, la refosa en una sola matèria de -- les assignatures de Correspondència Mercantil i de Redacció de Documents Mercantils, com hem assenyalat igualment abans.

A partir del 1 de gener de 1912, hom impartiria una nova clas-- se, de Gramàtica castellana, a cura d'Eladi Homs, segons la "Re-- vista Anyal" de 1914, p. 210, i "Acció" de desembre de 1911, p. 3, i gener de 1912, p. 3, que l'anunciava.

A partir del curs 1913-1914, hom incloïa al Pla d'estudis, i en el conjunt de les matèries en general, l'assignatura de Mercolo-- gia, com hem vist també abans. V. "Acció", setembre 1913, p. 4-8. Per "al servei de la nova classe de Mercologia" es creava un "Museu Comercial de primeres matèries". V. la nota 747.

En alguns cassos s'organitzaren nous cursos o grups d'idiomes -- pagant els socis "un complement d'una pesseta mensual", com un d'anglès de tercer curs en el període 1910-1911, el qual consis-- tiria "en conversa i correspondència anglesa" ("Acció", octubre 1910, p. 3); un de francès en el mateix curs ("Acció", novembre de 1910, p. 3), un sota la direcció del professor Georges Mas-- son, i l'altre sota la d'Alphonse Lattes. "Acció" d'octubre de 1911, p. 3, n'anunciava també l'organització per al curs 1911-1912. "Acció", d'octubre de 1912, p. 4, per una altra banda, -- anunciava la creació d'un nou grup de francès de segon per la -- sol.licitud d'alumnes per a aquest idioma. V. també la nota 751. Assenyalem, també, que el butlletí "Acció" de gener de 1912, p.

3, anunciava que "comprenent la gran importància que el comerç - modern concedeix a l'alumne, la Secció d'Educació ha cregut necessària la creació d'una classe sobre la Psicologia de l'anunci; o, millor dit, la manera de saber fer l'anunci", classe de la qual se'n encarregaria Eladi Homs. La inauguració de la classe aniria "precedida d'una conferència amb projeccions, en la qual el Sr. Homs explicarà en què consistirà la classe". Tanmateix no tenim cap dada més que pugui confirmar la realització del projecte. Al programa d'assignatures per al curs 1912-1913, no hi constava tampoc aquesta matèria.

(747) V. p. 96 . Com es pot observar, les 28 assignatures del curs 1909-10, es reduïren a 27 en unificar-se les assignatures de Redacció de Documents Mercantils i Correspondència Mercantil en una sola, a partir del curs 1910-1911; el curs 1911-1912, mantingué la mateixa xifra, perquè si bé la llista d'assignatures s'enriquí amb la d'Escriptura Nordamericana, a cura d'Eladi Homs, desaparegué la de Dibuix Industrial ("Acció", setembre 1911, p. 2-3). El curs 1912-1913, pujava a 29, per què les matèries s'augmentaren amb un segon curs de Taquigrafia Catalana i amb un tercer curs d'Anglès i Francés, si bé desaparegué l'assignatura d'Escriptura Nordamericana ("Acció", setembre 1912, p. 2-3); aquesta xifra, per una altra banda, es mantingué per al curs 1913-1914, perquè si bé s'hi afegí la Mercologia, desaparegué el segon curs de Taquigrafia Catalana ("Acció", setembre 1913, p. 5-6), i per al curs 1914-1915. Aquí deixem de banda el que una mateixa assignatura, com passava en els idiomes, pugués tenir dos grups.

(748) V. nota 91 d'aquest capítol.

(749) Els professors del curs 1910-1911, eren Fèlix Foguet i March (Curs Elemental i Llengua Catalana), Eugeni Bargés (Aritmètica i Càlcul Mercantil), Josep Sala i Ricol (Caligrafia, Teneduria de Llibres i Fràctiques Mercantils), Vicenç Sancho (Mecanografia), Joan Bernadell (Taquigrafia Catalana), Francesc Fornés (Taquigrafia Castellana), Rossend Serra i Pagés (Redacció de Documents Mercantils i Correspondència, i Geografia Comercial), Guifré Coroleu (Economia Política), A.B.L. Lorenzi (Francés de primer --

curs i de segon), A. Tahilan (Primer curs de Francés), Eugeni de Vaudrey (Anglès de primer i segon cursos), Benedetto Colarosi (italià), Roland Schumm (Alemany de primer i segon cursos), Antoni Dayoud (Arab de primer i segon cursos), Delfi Dalmau (Esperanto), Jaume Galobart (Dibuix Industrial), Rafael Fons i Ferreras (Teoria dels teixits de primer i segon curs) i Darí Durà (Química Industrial). V. "Acció", setembre 1910, p. 4.

El mateix curs 1910-1911, s'incrementaria amb dos nous professors, George Masson (Anglès tercer) i Alphonse Lattes (Francés tercer) en quedar establertes definitivament aquestes classes, segons "Acció" de novembre de 1910, p. 3. Aquest mateix butlletí assabentava de la substitució del professor de francés A.3.L. Lorenzi (que no podia continuar exercint "degut a ses moltes ocupacions") per F. Astor.

En el curs 1911-1912, s'hi afegia Eladi Homs (Escriptura nord-americana), F. Rosell i Muntaner que substituïa a Joan Bernadell com a professor de Taquigrafia Catalana, Enric Inglés (Taquigrafia castellana, juntament amb F. Fornés), F. Pujulà i Vallés -- que substituïa a Delfi Dalmau com a professor d'Esperanto, i J. Viñas Campanyà que substituïa a Darí com a professor de Química Industrial. Deixaven de donar classes també F. Astor que era -- substituït per A. Lattes (Francés de primer i segon), G. Masson, de moment, pel que feia a l'Anglès de tercer, i Jaume Galobart en desaparèixer el Dibuix Industrial. V. "Acció", setembre 1911, p. 2-3.

Pel que feia a George Masson, "Acció" d'octubre de 1911, p. 3, l'assenyalava com professor del tercer curs d'Anglès que s'estava formant, a l'igual que en el curs passat; pel que feia al -- nom del professor del Francés de tercer, l'esmentat butlletí no en diu el nom; la xifra de professors, doncs, amb aquestes inclusions, fóra, per al curs 1911-1912, de vint o vint-i-un professors, cas que l'encarregat del Francés de tercer no fos el mateix que donava algun dels altres cursos. L'"Acció", d'octubre de 1911, esmentada, per una altra banda, informava de la -- substitució del professor de francés Tailhan, "per haver estat cridat al servei militar", per Raymond Assalit.

Al curs 1912-1913, Agustí Grau substituïa a Vicenç Sancho com a professor de Mecanografia, Joan Vivet augmentava el quadre de professors (Taquigrafia Catalana de primer), en organitzar-se novament un segon curs de la mateixa matèria a càrrec de F. Rosell; Laureà España substituïa a Eladi Homs en l'assignatura de Gramàtica Castellana establerta el gener de 1912 -aquest darrer, també, per cert, deixava de donar classes en desaparèixer l'Es-criptura nordamericana-; s'hi afegia, també, Martial Margail -- com a professor de Francés de primer (Raymond Assalit donava - l'altre grup d'aquest mateix curs, i A. Lattes un altre grup, - també d'aquest mateix curs, i el segon i tercer cursos de Fran- cés), i deixaven de donar classes Enric Inglés, professor, con- juntament amb F. Fornés, de Taquigrafia Castellana, i Pujulà i Vallés en desaparèixer l'assignatura d'Esperanto de la llista - d'assignatures per al curs 1912-1913. George Masson, apareixia aquest cop ja en la llista general de matèries com a professor del tercer curs d'Anglès. V. "Acció", setembre 1913, p. 2-3. No assenyalem aquí, com tampoc ho fem en referir-nos als altres pe- riodes escolars, als professors que continuaven i ja esmentats als capítols anteriors.

En el curs 1913-1914, Fèlix Foguet, mort el 21 de maig de 1913 ("Acció", juny 1913, p. 3), era substituït per Albert Sans com a professor del Curs Elemental, Joaquim Estrems -que havia es- tat deixeble de les Escoles del Centre- substituïa a Francesc - Fornés com a professor de Taquigrafia Castellana, Ferran Boter s'encarregava de l'assignatura de Redacció de Documents Mercan- tils i Correspondència -fins aleshores, a cura de Serra i Pagés que continuava amb la Geografia Comercial i passava a encarre- gar-se, també, del Català- i de la nova de Mercologia; Serra i Pagés, com hem dit, s'encarregava del català en substitució de Fèlix Foguet; Joan López substituïa a Laureà España en l'assig- natura de Castellà, i D. H. W. Brown a G. Masson com a profes- sor d'Anglès de tercer curs. V. "Acció", setembre 1913, p. 5-6. Assenyalem, també, que Joan Vivet i F. Rosell donaven conjunta- ment la Taquigrafia Catalana que havia estat reduïda novament a un sol curs.

Pel que fa al curs 1913-1914, Carles Pobla i Josep Gay substi--

tuien a Joan Vivet i Francesc Rosell a l'assignatura de Taquígrafia Catalana, i Joan Caballero a Joan López en la de Castellà. V. "Acció", setembre 1914, p. 4.

- (750) "Revista Anyal" 1914, p. 206-217. Segons assenyalava l'apartat Efemèrides de la Secció Permanent d'Educació i Instrucció.- "Revista Anyal" 1915, p. 252, els honoraris per al conjunt del professorat, per a tot el curs, pujaven 8.280 pts., xifra que dividida entre els nou mesos del curs -car no creiem que els professors cobressin les vacances- suposava 920 pts. mensuals.
- (751) "Acció", setembre 1912, p. 7. Aquesta matrícula i les dotacions que aportava el Centre, no permetien, però, un ple desenrotllament de les Escoles; així, sorgí alguna iniciativa perquè els mateixos alumnes paguessin un curs superior de l'ensenyament -- que realitzaven, com es feu amb la creació dels tercers cursos de francès i anglés (V. nota 746), iniciativa que "Acció" de setembre de 1910, p. 7, havia estimulat quan assenyalava que la Secció veia "perfectament els defectes de què pateixen (les Escoles Mercantils Catalanes) però els recursos de què disposem -- limiten les nostres iniciatives. No hi ha pas dubte --hom continuava-- que si com hem dit altres vegades poguéssim multiplicar les classes que d'una mateixa matèria tenim establerta, a fi -- de què hi concorreguessin a cada una un nombre d'alumnes més reduït i el professor pogués estar en contacte més íntim amb els deixebles, l'ensenyança seria de major efecte, no permetent fer això els recursos normals amb què comptem. També es podria fer si aquells deixebles que comptem amb medis i estan desitjosos -- d'obtenir una ensenyança sòlida, s'imposessin un petit sacrifici en forma d'una quota voluntària, per al sosteniment d'una -- classe determinada: per exemple si els de les classes d'idiomes que són les més nombroses satisfessin una quota adicional d'una pesseta al mes, seria molt fàcil establir classes en les quals no hi concorreguessin més que uns 30 alumnes (...)."

Olaguer Bieta, a la Memòria de la Secció Permanent d'Educació i Instrucció. Obertura de curs 1910-1911.- "Revista Anyal" 1911, p. 177, recordava aquesta idea llançada pel butlletí "Acció" i com el resultat no s'havia fet "esperar gens": "S'aplegaren uns

quants i entre ells s'han costejat un professor per a un tercer curs d'Anglès i un altre per a un tercer curs de Francés, eminentment pràctics".

- (752) "Acció", setembre 1910, p. 3. Les conferències setmanals d'Amadeu Peitx s'inauguraven el 4 de novembre de 1910, segons referia "Acció" de desembre de 1910, p. 2, i s'anaren desplegant regularment els dijous, si bé, a partir del mes de març es donaven els dimecres, de 10 a 11 de la nit "a prec dels alumnes de les classes de Pràctiques Mercantils i Càlcul Mercantil", segons "Acció" de març de 1911, p. 2.

"Aquesta idea de donar l'ensenyança en forma de conferències -- assenyalava, Olaguer Bieto, secretari de la Junta de la Secció d'Educació, després de referir-se a les "conferències-conversa" d'Amadeu Feig- l'hem fet extensiva a altres assignatures, com són la Geografia Comercial i la d'Economia Política, a fi d'estimular l'assistència a les mateixes".- Memòria de la Secció Permanent d'Educació i Instrucció. Obertura de curs 1910-1911. "Revista Anyal" 1911, p. 176. Més endavant ens referim a les activitats complementàries de l'assignatura de Geografia. Pel que fa a l'Economia Política, "Acció" de cada setembre, anunciava l'organització de les seves classes a base de conferències.

- (753) "Acció" de desembre de 1910, p. 2, anunciava per a primers de gener la "inauguració de les conferències sobre Història de Catalunya", conferències, per altra banda, que "Acció" de setembre de 1910, p. 3, havia anunciat ja. "Acció" de gener de 1911, p. 2, n'anunciava el començament per al dia 10 del mateix mes. "Acció" de febrer de 1911, p. 3, feia constar el seu inici. --- Aquest mateix butlletí, per un altre costat, anunciava l'organització del curset sobre "Història de l'habitació humana", -- "com a extensió universitària"; les conferències, assenyalava l'"Acció" esmentada foren fetes amb projeccions. Amb tot, no consta que aquestes conferències sobre la "Història de l'art en l'habitació humana" --que fóra el títol definitiu-- es donessin durant el curs 1910-1911.

"Acció" de setembre de 1911, p. 2, anunciava les conferències --

d'història de Catalunya per als dimecres i les de la Història - de l'art en l'habitació humana per als dijous, durant el curs - 1911-1912. Les conferències començaven definitivament, aquest - curs, el gener de 1912 ("Acció", gener 1912, p. 3), amb una "fes- ta inaugural dels cursos i conferències extensius dels Estudis Universitaris Catalans", al CADCI, i en la qual prenen la pa- raula Puig i Esteve, Bas i Soler, Raimon d'Abadal que posava de "manifest la semblança de l'obra del Centre, amb la dels Estu- dis, quines substitueixen les que l'Estat deuria fer, i que per aquell motiu han cregut que no hi hauria lloc més a propòsit -- que el Centre, per a celebrar-hi aquesta festa"; Enric Cubas, Mo- negal, i Puig i Cadafalch que ocupava la presidència de l'acte. - "Acció", febrer 1912, p. 2. Aquest butlletí indicava novament - els dies en què hom donaria setmanalment les conferències públi- ques d'ambdues matèries.

Les conferències d'història de Catalunya continuarien, com hem assenyalat a dalt el text, durant els cursos següents. V. "Ac- ció", setembre 1912, p. 2, 1, a l'igual que en els cursos ante- riors començaven el gener de 1912, el dia 15, i cada dimarts - ("Acció", gener 1913, p. 3, i febrer 1913, p. 3). "Acció", se- tembre 1913, p. 4).

- (754) "Acció", febrer 1910, p. 2. 40 socis visitaven l'observatori, - el 15 de gener de 1910, sota la guia del seu director Josep Co- mas i Solà. "Revista Anyal" 1914, p. 204.
- (755) La visita era feta per 50 socis del CADCI i 14 del de Sabadell el 23 de gener de 1910, acompanyats pel professor de les Esco- lles del Centre Fiter i Inglés el qual explicà "als reunits la - cèlebre legislació del Consulat de Mar que tant contribuï a -- l'expandiment del comerç català" així com les característiques de la "taula de canvis"; i parlà "sobre diferents llibres manus- crits dels més notables que allí se serveixen, (...) cooperant amb ses explicacions els conservadors de l'Arxiu, senyors Gaspar i Careta Vidal". "A prec dels companys de Sabadell", hom visitava després "les principals sales de la Casa de la Ciutat".- "Ac- ció", febrer 1910, p. 3. "Revista Anyal" 1914, p. 204.

- (756) El 13 de març de 1910, sota la guia del secretari de la Casa, - Lluís Riera i Soler. "Revista Anyal" 1914, p. 204.
- (757) "Acció" d'abril de 1910, p. 2 l'anunciava. El 10 d'abril de 1910 hom feia la visita a aquest gabinet de física, sota la guia del seu administrador i conservador Dari Durà, professor de Química de les Escoles del CADCI. "Acció", maig 1910, p. 3. "Revista -- Anyal", p. 205.
- (758) El 5 de juny de 1910. "Acció" de juny de 1910, p. 4, i de ju-- liol, p. 3. El conservador Bofarull feu de guia i comentador - als socis del Centre. També, "Revista Anyal" 1914, p. 205.
- (759) El 27 de novembre de 1910. Més de 40 socis foren acompanyats -- pel director dels Museus Bofarull. "Acció", desembre 1910, p. 3. "Revista Anyal" 1914, p. 206.
- (760) El 18 de desembre de 1910. "Acció", gener de 1911. "Revista --- Anyal" 1914, p. 206. Els assistents, més de 150 socis, foren -- acompanyats per Fere Domènech, fill de Domènech i Montaner.
- (761) El 29 de gener de 1911 segons "Acció" de març de 1911, p. 2, i el 22 segons la "Revista Anyal" 1914, p. 207. Segons ambdues -- fonts hi assistien "uns 300 socis". Foren acompanyats per Josep M. Tallada, director del Museu Social, i pels professors Isidre Serra, Raimon Roca, i per l'oficial de Secretaria, Llaveria.
- (762) El 26 de març de 1911. "Acció", març de 1911, p. 2, i d'abril - de 1911, p. 2. "Revista Anyal" 1914, p. 207. Els 25 socis que - participaven a l'"excursió escolar", visitaven a Vilanova, l'Escola Industrial, acompanyats pel professor Pau J. Riera Soler, a més d'ésser rebuts pel director i professors de l'Escola; -- l'Orfeó Vilanoví, la Biblioteca-Museu Balaguer, on eren rebuts pel Bibliotecari Cliva, la casa anexa de Santa Teresa; i, a Sitges, el Cau Ferrat.
- (763) El 23 d'abril de 1911. Hi assistien "uns 90 socis, junt amb d'al-- tres 30 companys de l'Orfeó Gracienc". "Revista Anyal" 1914, p. 207. "Acció", juny 1911, p. 2.
- (764) La visita escolar, anà precedida d'una conferència, el 4 de no-- vembre de 1911, sobre electricitat, a càrrec del professor de -

les Escoles del Centre, J. Viñas i Campanyà, preparatòria de l'anada, l'endemà a la "Fàbrica Barcelonesa de Electricitat". 179 socis hi acudien, els quals eren acompanyats per l'enginyer Williams. "Acció" de desembre de 1911, p. 3. "Revista Anyal" - 1914, p. 209.

"La policia -hom escriu a l'Acció citada- veient-nos en tan -- gran nombre, va tenir la gran pensada de creure's que anàvem a celebrar dins la fàbrica, un míting, que pel mateix dia havia denegat el fiscal. Acordonaren la fàbrica de policia, durant -- la visita, i no obstant les explicacions de l'enginyer Sr. -- Williams, dient que nostre objecte era solament visitar la fàbrica i de les explicacions nostres de què en tan gran nombre anàvem sempre en nostres visites escolars, exigiren al Sr. Wi-llians, la carta de presentació que ens havia fet la gerència, i ens obligaren a sortir separats para no llamar la atención. No volem fer comentaris. Cadascú que se'ls faci."

(765) El 10 de desembre de 1911. "Acció", desembre 1911, p. 3, i de gener de 1912, p. 2. El dia abans, 9 de desembre, Rafael Pons i Ferreres, secretari general del Centre i professor de Teoria dels Teixits de les seves Escoles, donava una conferència sobre "El que deu ésser una moderna fàbrica de teixits", que -- acompanyà amb diverses projeccions, com a preparació de l'anada l'endemà a Terrassa. 71 socis del CADCI i "50 o 60 companys del Centre de Dependents" de Sabadell, visitaven a Terrassa -- "la fàbrica dels Srs. Aymerich, Amat i Jover", acompanyats de Tomàs Amat; l'Escola Industrial on eren rebuts pel director in-terí Bacarissas i pels professors Blanxart i Abelló. 83 expedi-cionaris restaven a dinar a Sabadell i visitaven després l'A--grupació Regionalista on prenien cafè, els temples romànics, -- el saló de sessions de l'Ajuntament i l'Escola Vallparadís, -- "atraient escola que produeix agradosa sorpresa als visitants i que demostra les excel.lents qualitats de son director nos-tre bon amic Alexandre Galí i Coll". V. també "Revista Anyal" 1914, p. 210.

(766) El 25 de febrer de 1912. Més de 200 socis del Centre i "alguns del Centre de Dependents de Sabadell amb el seu president don

Josep Quer, acudien a visitar les obres del port, sota la guia de Josep Aixalà, subdirector d'aquelles. "Acció", març de 1912, p. 2. "Revista Anyal" 1914, p. 210.

(767) El 31 de març de 1912. El dia abans, dia 30, Lluís B. Nadal, secretari dels Estudis Universitaris Catalans, donava una conferència sota el tema "Antiga Generalitat de Catalunya", preparatòria de la visita de l'endemà al Palau de la Generalitat, en la qual els 150 socis resseguien els salons de Sant Jordi i de sessions, la capella de Sant Jordi, les obres de reforma, l'Institut d'Estudis Catalans i la Biblioteca Nacional Catalana, donant-hi les explicacions els senyors don Pere Coromines i don Eugeni d'ors". "Revista Anyal" 1914, p. 211. "Acció", -- maig 1912, p. 3.

(767 bis) El 4 de maig de 1912, sota la guia d'Eladi Homs.- "Acció", juny 1912, p. 2-3.

(766) El 3 de novembre de 1912. L'excursió havia estat anunciada per al tercer diumenge d'octubre ("Acció", octubre 1912, p. 4.), però s'aplaçà fins el 3 de novembre, per coincidir la data del 20 d'octubre programada amb la de l'Assemblea Nacionalista de Tarragona ("Acció", novembre 1912, p. 4). El dia abans, 2 de novembre, Rafael Pons donà una conferència preparatòria sobre "la moderna fabricació de teixits", i l'endemà marxaven a Sabadell 70 socis del CADCI i 28 de l'Esbart Català de Dansaires que s'ajuntaren al "crescutíssim nombre de socis de nostra entitat germana que ens esperaven i que durant tot el dia no ens deixaren un sol moment"; hom visitava el Centre de Dependents de Sabadell, la fàbrica de Prat, Carol i Cia, "dirigits pels companys de Sabadell, a quin càrrec anà l'organització d'aquesta visita escolar, i quina organització fou admirable", essent rebuts a la fàbrica pel gerent, director, enginyer i tècnic -- que els acompanyaren per les instal·lacions; hom visitava després l'Escola Industrial, guiats pel seu director Narcís Giral; la Caixa d'estalvi on foren rebuts per la Junta del Patronat "composta pels Srs. Barata, Turull (D. Joan) i el seu president D. Enric Turull" els quals els acompanyaren per les dependències; la Unió Industrial, on eren rebuts pel president

J. Grau i el secretari Casals; més de cent es reunién després a dinar on pronunciaven unes paraules breus els presidents dels - centres de Sabadell i Barcelona; a la tarda, hom prenía cafè al Centre de Dependents de Sabadell i assistia al Bosc de Can Feu a un festival de ballets populars a càrrec de l'Esbart Català - de Dansaires i a una ballada de sardanes. V. "Acció" de desembre de 1912, p. 3. "Revista Anyal" 1914, p. 214.

(769) El 8 de desembre de 1912. "Acció" de desembre de 1912, p. 3, i de gener de 1913, p. 2. "Revista Anyal" 1914, p. 214. El 6 de - desembre, J. Viñas Campanyà donava la conferència preparatòria sobre "la fabricació del gas", i el dia 8, 185 socis del Centre visitaven "La Catalana", on eren rebuts pel director, Studer, - l'enginyer i altres membres del personal de la fàbrica, els --- quals els feren de guia.

(770) El 9 de febrer de 1913. "Acció" de març de 1913, p. 3. Equivoca - dament la "Revista Anyal" 1914, dóna la data del 9 d'abril. Més de 180 socis foren acompanyats pels administradors Torredevic i Fabre.

No esmentem en tota aquesta relació les visites que organitzaven, per la seva banda, les agrupacions escolars dels diversos cur-- sos.

(771) "Era també el desig de la Secció -manifestava Olaguer Bieto a - la Memòria esmentada, "Revista Anyal" 1911, p. 176-177, haver - implantat una classe de Tecnologia, però el limitat del temps - de què ha disposat per a organitzar el curs d'aquest any i el -- justet dels recursos monetaris i de local amb què compta, no ha permés dur-lo a la pràctica. A falta d'això continuaran en el - curs present (1910-1911) les visites a fàbriques, tallers, despatxos, magatzems, escoles industrials, museus, arxius, laboratoris, observatoris, etc., que es varen inaugurar el curs pas-- sat i que constitueixen una Tecnologia Pràctica que s'apren, no sols sense esforç, sinó amb gust."

(772) BIETO, O.- Junta general de la Secció Permanent d'Educació i -- Instrucció. Memòria del curs 1910-1911.- "Revista Anyal" 1911, p. 169.

Rafael Pons, a la Memòria del Consell Directiu. Curs de 1910-1911.- "Revista Anyal" 1911, p. 157, subratllava també "el profund respecte i admiració externa" que gaudia el Centre, "que ens fa ésser atesos sigui on sigui allà on anem. Lleugera prova en són les facilitats que, per tot arreu, troba la Secció d'Educació quan es tracta de fer ses oportunitatíssimes visites instructives. (...) les nodrides colles que hi assistiren han estat -- sempre il.lustrades amb tota mena de detalls referents al lloc visitat i n'han sortit contentíssims."

- (773) Joan Bas, a l'inauguració del curs 1911-1912, "Revista Anyal" 1912, p. 132, assenyalava el desig de la Secció d'Educació "que entre els socis s'establissin més corrents de germanor i de simpatia (...) i a aconseguir això dirigeix els seus esforços el Centre (...). Per a encaminar-ho, al fer el repartiment de premis al fi de curs passat, celebrarem una petita festa amb què el Consell Directiu convidà els alumnes premiats i als profes--sors, i per continuar la tasca es proposa la Secció d'Educació l'agermanament de tots els alumnes que concorrin a una mateixa classe, constituint en cada una d'elles una agrupació, la qual de son sí nomenarà un o dos companys, que seran els represen--tants de la classe. L'objecte d'aquestes agrupacions escolars és que celebrin periòdicament festes íntimes d'expansió que motivin llur relació, ja sigui per exemple en les classes d'idiomes organitzant conferències sobre el país l'idioma del qual es tudien, ja sigui una sessió musical, una excursió, etc., etc., però degut única i exclusivament a iniciativa dels alumnes que concorrin a la classe." V. també el discurs de Joan Bas a la -- Festa de Repartiment de premis de 1912.- "Revista Anyal" 1912, p. 148-149.

Narcís Rucabado, per la seva banda, a la Memòria de la Secció d'Educació, llegida a l'obertura de les classes del curs 1912-1913, "Revista Anyal" 1913, p. 324, assenyalaria com un dels -- dos fets "de veritable importància per a la vida del Centre", -- la creació de les Agrupacions escolars (l'altre "la delegació -- del Centre en la persona de Marià Vendrell, com a alumne de les Escoles Mercantils Catalanes, al VI Curs d'Expansió comercial" a Anvers). "La creació de les Agrupacions escolars -subratllava

Rucabado- s'ha fet per a estrènyer més les relacions entre tots els alumnes; per a agermanar-los; per a estimular-los al treball col·lectiu, amb autonomia absoluta, sempre per això baix la responsabilitat d'aquesta Secció".

- (774) La "Revista Anyal" de 1914, esmenta i resum les activitats de les agrupacions escolars, cada curs. Així, durant la resta del curs 1910-1911, segons la publicació citada, p. 209-210, hom ha via dut a terme les activitats següents:

Visites: Museu Municipal del Parc, "La Veu de Catalunya", Escola Alemanya, Museu Oceanogràfic, Museu Comercial dels Escolapis a Sarrià, Catedral, Església de la Sagrada Família i Hospital de Sant Pau, Monestir de Fedralbes.

Excursions: a Fedralbes i Sant Pere Màrtir, Santa Creu d'Olorde, Castell d'Aramprunyà, Alella, Sant Cugat del Vallés, Argentona, Montserrat, Castell de la Roca, Rubí.

Dues vetllades en francès, una conferència sobre "Història de la tanuigrafia", un concert de cant a piano i violí, un concurs recitació, poesies i un certamen literari. I la realització d'un exemplar d'un periòdic, "Grafia", redactat, escrit i dibuixat pels alumnes.

Per al curs 1912-1913, les agrupacions es constituïen el 15 d'octubre de 1912, i segons la mateixa "Revista Anyal", p. 213, desplegaven aquestes activitats:

Visites: Museu Pedagògic Experimental, Gabinet de Física "La Mentora", trasatlàntic "Infanta Isabel", Museu Arqueològic Provincial de Santa Agueda.

Excursions: a Granollers, Mas Guimbau, Sant Cebrià, Font del Llavallol, La Conreria, Rubí, Montserrat, Estany de Vallvidrera, Tagamanent.

Un concurs de lectura en prosa i vers, i altre de recitació, un concurs sobre Monografia de comptes corrents especulatius, dues conferències. I un número d'un periòdic, "Caligrafia", "executat tot ell pels deixebles de la classe d'igual nom".

I per al curs 1913-1914, es constituïen el 29 d'octubre de 1913, les quals duien a terme l'activitat següent, segons la "Revista Anyal" 1914, p. 217:

Visites: Central de telèfons, exposició de creus parroquials, - Museu de Santa Agueda, Museu Comercial dels Escolapis a Sarrià, fàbriques de vidre Rubert Germans, Laberint d'Horta, fàbrica d'estampats Fills de M. Monteys, fàbrica de merceritzats J. Llobet, fàbrica de gaseoses - d'Esteve i Gay, Catalana del Gas i Electricitat, Escolles Industrial i d'Agricultura, Observatori Fabra.

Una excursió a Fapiol i un concurs de treballs sobre Teneduria de Llibres.

El butlletí "Acció", per una altra banda informava regularment de les activitats d'aquestes agrupacions; així, "Acció" dels mesos de gener (p. 3), febrer (p. 2-3), març (p.2-3), abril (p. 2-3), maig (p. 3), juny (p. 3), juliol (p. 2), agost (p. 5), octubre (p. 4-5), de 1912; de gener (p. 3-4), febrer (p. 3-4), - març (p. 3-4), abril (p. 4), maig (p. 4), juny (p. 3), juliol - (p. 6), octubre (p. 5), i desembre (p. 5), de 1913; de gener - (p. 5), febrer (p. 4), març (p. 3), abril (p. 3), maig (p. 4), juny (p. 4), i juliol (p. 3), de 1914.

Destaquem aquí, encara, el certamen literari organitzat per la classe de català al final del curs 1911-1912 ("Acció", juny -- 1912, p. 3), la festa de repartiment de premis del qual es feu el 18 de juliol de 1912 ("Acció", agost 1912, p. 5), en un acte en el que varen intervenir Bas i Soler, Foguet i Coroleu. Entre els guanyadors dels diversos premis, citem Manuel Alcàntara i - Gusart, Esteve Pius, Enric Nadal i Josep A. Bori.

- (775) "Revista Anyal" 1914, p. 209. "Acció" de gener de 1912, p. 3, - citava el nom dels presidents i secretaris de cada agrupació es colar de cada classe. Pel que feia a la seva formació els cur-- sos següents, v. "Acció" d'octubre de 1912, p. 4, que anunciava que "a la segona quinzena d'aquest mes la Secció d'Educació pas sarà per les classes per a la formació de les agrupacions esco-- lars que tant serviren l'any passat per a estrènyer els llaços d'amistat i companyerisme entre els socis"; i "Acció" de gener de 1913, p. 3, que reproduïa també els noms dels presidents i - secretaris de les agrupacions escolars. "Acció" d'octubre de -- 1913, p. 5, anunciava que a finals d'octubre hom passaria per -

les classes "per a la formació de les Agrupacions Escolars del present curs (1913-1914) i "Acció" de desembre de 1913, p. 5, esmentava els noms dels elegits; "Acció" de gener de 1914, p. 5, rectificava una de les dades de l'anterior butlletí.

- (776) El butlletí "Acció" de cada setembre informava que l'assignatura de geografia es completaria "amb lliçons donades per medi de projeccions, a les que podran assistir tots els socis del Centre". "Acció" de febrer de 1911, anunciava el proper inici de les "conferències extensió de dita classe" (p. 2-3).

El 4 i 18 de febrer de 1911, Serra i Fagés donava dues conferències, amb projeccions sota el tema "Fels fiords i galeres: viatge a Noruega i a Spitzberg".- "Acció" d'abril de 1911, p. 2. - "Revista Anyal" 1911, p. 207. El 27 d'abril de 1912, en donava una altra sobre Egipte.- "Acció", juny 1912, p. 2. "Revista --- Anyal" 1914, p. 211. Més endavant ens referirem a les conferències sobre Bèlgica i Hongria a càrrec dels delegats del Centre als Cursos Internacionals d'Expensió Comercial.

- (777) La primera conferència d'aquesta sèrie, començava el 2 de maig de 1912. V. "Revista Anyal" 1914, p. 211. Es desenrotllaren durant els mesos de maig i juny i intervingueren, a més, Joaquim Folch i Torres i López Picó, conferències les quals, "no podent se donar al local indicat primerament, el Centre oferí gustosament el seu". RUCABADO, N.- Memòria de la Secció P. d'Educació i Instrucció.- "Revista Anyal" 1912, p. 161. També, "Acció" --- maig 1912, p. 4.

- (778) El 8 de març de 1913, inicià el cicle Frederic Rahola amb la -- conferència "La lletra de canvi", i seguiren Jaume Carner el 15 de març amb "Suspensió de pagaments", Cambó el 18 de març amb - "Constitució de societats mercantils", Roig i Bergadà el 29 de març amb "Dret marítim", Lluís Riera el 5 d'abril amb "La borsa", Santiago Gubern el 12 d'abril amb "Contracte Mercantil d'assegurances, especialment de la marítima", i Pere Estasé el 26 d'abril de 1913 amb "Comptes Corrents". "Revista Anyal" 1914, p. - 125.

"Acció" de setembre de 1911, p. 2, havia anunciat que "distin-- gits jurisconsults" donarien quatre conferències durant el curs

que començava sobre Dret Mercantil; tanmateix, aquestes no es dugueren a terme. "Acció" de setembre de 1912, p. 2, tornava a anunciar les quatre conferències per al nou curs; desembre de 1912 insistia sobre aquesta sèrie (p. 3). "Acció" de gener de 1913 anunciava cinc dels set conferencians definitius (p. 3). "Acció" de març de 1913, p. 4, concretava més detalls; V. també, les referències d'"Acció" d'abril de 1913, p. 3-4 i de juny de 1913, p. 2. Les conferències, llevat de la darrera de Pere Estasén, foren publicades a la "Revista Anyal" de 1913, p. 151-242.

- (779) "Acció" d'abril de 1913, p. 3, assenyala que "la nostra sala d'actes ha estat insuficient per a contenir la gran gentada que afanyosa desitjava sentir als conferencians, i ha estat necessari cobrir una part de la pista de patinar a l'objecte de què tenint oberts els balcons de la sala, els que no hi capiguessin poguessin sentir les conferències des de fora. (...) A les conferències hi hem vist a més dels socis, a gran nombre de conferencians, estudiants de Dret i lletrats, i han acompanyat als conferencians a l'estrada presidencial, representants del Foment del Treball Nacional, Cambra de Comerç, Junta Sindical de Llotja, els conferencians senyors Cambó i Riera (a les conferències de Rahola i Carner, es refereix "Acció"), representants dels Centres de Dependents de Sabadell i Mataró, de la Dependència Mercantil i d'altres entitats amigues".

Rafael Fons, per la seva banda, a la Memòria del Consell Directiu.- "Revista Anyal" 1913, p. 305, subratllaria aquest ressò i aquesta presència: "El cicle de conferències de Dret Mercantil fou una de dites gestes. La renomada que tingueren és d'aquelles que han de marcar època en els anys de nostra història -- (...). El ressò de sa importància traspassà els dintells del Centre, retrunyint entre la gent de dret, entre la de negocis, i entre la de borsa. Estudiants de lleis, fabricants i comerciants, elements de la casa de Llotja del Mar, s'aplegaren nombrosos en aquesta sala, omplint-ne també ses adjacents, oferint un hermós espectacle d'aquells que molt rares vegades es veuen, -- tractant-se de conferències educatives."

Per la seva banda, "El Poble Català" del 4 de març de 1913, --

anunciava aquest cicle i, regularment, anunciava i recensionava cada conferència. V. "El Foble Català" dels dies 11, 18, 25 i - 28 de març, 1, 3, 9, 24, i 26 d'abril, i 6 de maig de 1913.

(780) Esmentem aquí també la cooperació de la Secció Permanent d'Educació i Instrucció del CADCI amb el "Casino del Comerç" de -- Terrassa en l'organització d'un cicle de conferències sobre Estudis Comercials, al qual hem fet referència en un altre lloc - d'aquest capítol (p. 65), desenrotllat els mesos de març i d'abril de 1913. Segons "Acció", d'abril de 1913, p. 4, parlaven -- Marià Vendrell del CADCI, el 16 de març, sobre "Estudis d'Economia Comercial.- Bèlgica"; Ramon Rucabado del CADCI, el 23 de -- març, sobre "Estudis de Geografia Industrial.- Bèlgica"; Antoni Montfort, el 30 de març, sobre "les obres públiques de Catalu-- nya i les Mancomunitats"; Joan Bas i Soler del CADCI, el 6 d'abril, sobre "Organització de Centres de Dependents"; Juli Bas-- sols, del CADCI (encara que a l'esmentada "Acció" no hi consta), el 13 d'abril, sobre "La Banca Catalana"; i Aureli Ras, el 20 -- d'abril, sobre "Ciència i Acció". Com hem assenyalat també, --- aquestes conferències, de les quals hem subratllat la de Joan -- Bas, foren editades (V. p. 147 i nota 295). "Acció" de maig de -- 1913, p. 3, indica que Bas, Vendrell i Rucabado havien anat a -- Terrassa i a Caçà de la Selva i assenyalava que la conferència de Bas "ha donat molt impuls a la dependència comercial d'aque-- lla vila (Terrassa) per a la fundació del Centre de Dependents que serà un fet a no trigar gaire. S'hi ha nomenat una comissió per a portar a cap els treballs preparatoris d'organització."

Esmentem també que "Acció" de setembre de 1913, p. 4, anunciava un "curset de 4 o 5 conferències com a iniciació a un curs d'una assignatura sobre Transports i Duanes", a cura de Serra i Pa gés, que no arribà a fer-se tanmateix, a causa del canvi de local segons Narcís Rucabado a la Memòria de la Secció Permanent d'Educació i Instrucció. Curs de 1913-1914. - "Revista Anyal" -- 1914, p. 9. Segons aquesta mateixa Memòria el canvi de local -- frustrà durant el curs de 1913-1914; l'organització d'una "sè-- rie de conferències de caràcter educatiu que comptant amb oferiments fets amb anterioritat haurien portat a felig realització, i que pensàvem demanar als senyors Cambó, Carner i Rahola com a

acabament del tema de les conferències de Dret Mercantil (...), i altres de caràcter purament comercial als senyors Perpinyà, - Amengual i Aguilera, conferències que podran fer-se en el curs vinent, ja que les obres sembla que estaran acabades (...)."

- (781) V. p. 109 i la nota 158 d'aquest capítol.
- (782) "Revista Anyal" 1914, p. 211. La inscripció es feu el 30 d'abril de 1912. RUCABADO, N.- Memòria de la Secció P. d'Educació i Instrucció.- "Revista Anyal" 1912, p. 165. "Acció", maig 1912, p. 4.
- (783) Aquests cursos internacionals eren organitzats per la Societat Internacional a dalt esmentada, domiciliada a Trieste (RUCABADO, N.- op. cit., p. 165).

Marià Vendrell, alumne de les Escoles Mercantils Catalanes, amb l'ajut d'una subvenció atorgada per la Cambra de Comerç, acudí com a delegat del CADCI al VI Curs esmentat, celebrat a Anvers del 22 de juliol al 10 d'agost de 1912.- "Acció", juliol 1912, p. 3, i d'agost 1912, p. 6. Ramon Rucabado hi acudí pensionat - per l'Estat, però no com a delegat del Centre. Narcís Rucabado, a la Memòria citada, a la "Revista Anyal" 1912, p. 165, llegida el 8 de juny de 1912, anunciava que el Centre enviaria un o dos representants a aquest curs, "essent aquest fet el començament del projecte presentat per nostre consoci en Ramon Rucabado, en el que proposa s'estableixi un concurs anyal per a l'adjudicació d'unes borses d'estudi o pensions als alumnes més avantatjats. Com que aquest any no hi ha hagut temps material per a -- portar a cap el concurs, que ha de ser general, es designarà la persona que hi hagi d'anar."

Rafael Pons, a la Memòria del Consell Directiu, a la "Revista Anyal" de 1913, p. 305, destacava que "l'altra gesta fou l'assistència d'un delegat de les Escoles Mercantils Catalanes al VI Curs Internacional d'Expansió Comercial celebrat a Anvers. - Ha estat per primera vegada -i mercès a nosaltres- que nostra Pàtria ha estat representada en dita manifestació dels importants avanços sobre ensenyança mercantil, que imperen en el món dels negocis." Rafael Pons subratllaria també aquesta presència del Centre al VI Curs al seu discurs a la festa d'obertura del

curs 1912-1913 ("Revista Anyal" 1913, p. 330).

V. també, VENDRELL, M.- VI Curso Internacional de Expansión Comercial en Amberes.- "Mercurio", 3 d'octubre de 1912, p. 351-355.

Narcís Rucabado, a la Memòria de la Secció Permanent d'Educació i Instrucció, publicada a la "Revista Anyal" 1913, p. 319, re--marcava que "Espanya, que en el curs passat s'hi vegé representada (al VI Curs Internacional citat) per primera volta per --- quatre inscrits, dos d'aquests eren catalans i sols una entitat hi portava la delegació oficial. Era aquesta el nostre Centre. De nostre Centre se'n ha parlat allí. Molts ja saben la impor--tància que té. Molts ja el coneixen de nom, mes no de fet, i -- d'una cosa a l'altra hi ha molta diferència."

Rafael Fons i Ferreres, encara, a la Memòria del Consell Direc--tiu. Curs de 1913-1914.- "Revista Anyal" 1914, p. 76, subratlla ria com havia estat "arran mateix del curs d'Anvers (...) que - la Secció d'Educació i Instrucció formulà de seguida les línies principals que convenia seguir per a l'engrandiment de nostres Escoles Mercantils Catalanes, en virtut dels detalls sobre les renomades escoles belgues de comerç, que ens portaren i estu--diaren nostres companys Vendrell i Rucabado, i, a conseqüència d'això, és que en el present curs haureu pogut notar que la -- llista de classes s'ha augmentat amb una nova, la de Mercolo--gia; i en virtut del mateix és que estan molt avançats els tre--balls preliminars per a la formació d'un museu comercial anexe a l'esmentada classe, qual museu podrà inaugurar-se en el curs vinent."

- (784) El VII Curs es feu el juliol de 1913. RUCABADO, N.- Memòria de la Secció Permanent d'Educació i Instrucció. Curs de 1913-1914.- "Revista Anyal" 1914, p. 94.
- (785) "Acció" de setembre de 1912, p. 2, anunciava que Marià Vendrell i Ramon Rucabado donarien "una sèrie de conferències resumint - les ensenyances apreses a dit Curs sobre la Geografia comercial de la Bèlgica", "il·lustrades amb projeccions".

"Acció" de gener de 1913, p.3, anunciava les dates del "curset" per al mateix gener: El dia 11 de gener, Marià Vendrell parlava

sobre "Geografia general de Bèlgica: Topografia, Hidrografia, - ses comarques. Divisió política, ses ciutats." El 18, Ramon Rucabado, sobre "Geografia industrial: les indústries hulleres, - siderúrgica, metal.lúrgica, del ferro, del acer i del zinc; indústria del cristall i del vidre; indústries textil, diamante-ria, agrícola i hortícola".

El 25, Marià Vendrell, sobre "Geografia comercial: el comerç i la circulació; els ports, les vies de comunicació, ferrocarrils i canals; l'expansió; la colonització; el Congo i el Katanga". El primer de febrer, Ramon Rucabado, sobre "Geografia humana: - els belgues; races i pobles; Wallonia i Flandes; psicologia i - caràcters; l'art a Bèlgica, la pintura flamenca, Primitiva i Re naixement; època moderna; els escultors; l'obra d'en Constantin Meunier; els literats; Verhaeren i Moeterlink". "Acció", asse-nyalava que les conferències foren acompanyades de projeccions, de les quals "la sèrie de vistes de la ciutat i port d'Anvers" havien estat "posades a disposició del Centre per l'Ateneu Enciclopèdic Popular". Hom indicava també que es proveïria "als - assistents a les conferències d'un petit syllabus o índex de ma tèries, il.lustrat amb un mapa de Bèlgica".

V. també, "Acció", febrer 1913, p. 3. El text complet d'aques-tes conferències a la "Revista Anyal" 1913, p. 37-141. V. també la Memòria de la Secció d'Educació citada, a la "Revista Anyal" 1913, p. 318-319.

"El Poble Català" del 9 de gener de 1913 anunciava també aques-ta sèrie de conferències.

(786) El cicle, a càrrec de Ferran Boter, era anunciat també al but-llletí del CADCI, "Acció" de setembre de 1913, p. 4, de gener de 1914, p. 5, i de febrer del mateix any, p. 4.

Ferran Boter dissertaria en tres conferències, els dies 7, 14 i 21 de febrer de 1914; la primera, "Descripció d'Hongria i prin-cipals ciutats, especialment Budàpest"; la segona, "Notícia his-tòrica.- Les nacionalitats.- Ocupacions primitives: agricultura, pesca, ramaderia"; la tercera, "Indústria.- Comerç.- Ensenyan-ça.- Moviment social.- Literatura i Belles Arts".

V. "El Poble Català" del 10, 18 i 26 de febrer de 1914, pel que fa a les recensions. "Acció" de març de 1914, p. 3, informava -

de l'assistència a les xerrades de Bartomeu Amengual, en representació de la Cambra de Comerç; Marcell Graell del Foment del Treball Nacional; Jordi Széll, delegat a Barcelona del Real Ministeri de Comerç d'hongria, i el comte de Grati. Subratllem també que durant les dues primeres setmanes d'octubre 1913, Ferran Boter havia publicat cinc articles a "La Vanguardia" sobre el VII Curs Internacional d'Expansió Comercial a Budapest.

L'"aplec" de les tres conferències eren publicades també a la "Revista Anyal" de 1914, p. 7-51. V. igualment, CLOT I CORTS, J.-Memòria de la Secció Permanent d'Educació i Instrucció. Curs de 1913-1914. "Revista Anyal" 1914, p. 94.

Fons i Ferreres, a la Memòria del Consell Directiu, del mateix curs hi faria referència ("Revista Anyal" 1914, p. 76).

- (787) Narcís Rucabado, a la Memòria de la Secció Permanent d'Educació i Instrucció. "Revista Anyal" 1913, p. 318-319, assenyalava que "el vuité curs, segons l'acordat per majoria al d'Anvers se celebrarà a Barcelona, havent-se començat per la Cambra de Comerç que n'és el Comité executiu, els treballs d'organització. Aquests cursos estivals són organitzats per la Société internationale pour le développement de l'enseignement commercial fundada a Suïssa, i de la qual n'és el Centre membre col·lectiu, i serveixen per a donar a conèixer el desenrotllament industrial, comercial, artístic, etc., d'una nació. Allí es reuneixen professors i alumnes de diverses nacionalitats per a escoltar les conferències explicades per eminències del país. (...) És precís que al celebrar-se el curs vinent a Barcelona, els hi fem conèixer d'aprop aquesta casa."

El VIII Curs d'Expansió Comercial a celebrar a Barcelona s'anunciava per al 27 de juliol, fins el 15 d'agost de 1914. "Acció" - de juny de 1914, p. 4, anunciava que la Secció d'Educació, rebria fins el 30 de juny "les sol·licituds a una plaça que costejarà el Centre" i indicava, també, que la Secció faria ús, en cas de necessitat, "de l'ofertament que li han fet la Cambra de Comerç i la Cambra industrial de racabar dels principals que concedeixen premis als dependents per a assistir a les sessions del curs". Per una altra banda, "en el Comité Executiu hi tenia (el CADCI) una brillant representació d'antics delegats als cursos anteriors. Com inscrits, socis nostres, foren bastants els que hi concorren

gueren, i com a delegat de nostres Escoles, es nomenà immerescu dament al que us llegeix aquesta Memòria."- ARAGONÈS I FONTA-- NET, Ramon.- Memòria de la Secció Permanent d'Educació i Ins-- trucció. Curs de 1914-1915.- "Revista Anyal" 1915, p. 194.

L'esclat de la gran guerra, tanmateix, impedí que hom pogués ce lebrar "el darrer acte del curs", que hom havia preparat per a què fos "una festa de caràcter genuïnament català", amb la qual el Centre devia obsecuiar als estrangers que assistien al curs"; les "falagueres esperances que en ella s'havien posat quedaren esfumades, perquè no hi hagué lloc a celebrar-la".- PONS I FER- RERES, R.- Memòria del Consell Directiu. Curs de 1914-1915.- - "Revista Anyal" 1915, p. 183. V. el capítol proper, p. 274.

Al capítol següent ens referirem també a les conferències que foren donades també al Centre sobre el VII Curs i que foren tam bé reproduïdes a la "Revista Anyal" de 1915.

(788) V. l'apartat d'aquest capítol, Les activitats periòdiques, p. - 121 i sgs.

(789) La Secció, diverses vegades, enriquia el seu material gràcies a donatius; així, "Acció" de març de 1910, p. 2, indicava que el soci protector Dalmau Gliveres havia lliurat "diferents ingre-- dients per a les pràctiques de la classe de química". "Acció" - de novembre de 1910, p.3, indicava que la Secció d'Educació -- agrairia "molt els donatius" fets a les Escoles. "Acció" de -- juny de 1911, p. 3, feia notar que Benet Riera i Soler havia - deixat "els aparells necessaris" per a fer "anàlisis de dife--- rents classes de vins". "Acció" de novembre de 1912, p. 4, feia una crida perquè hom adrecés donatius al Centre per a la "forma ció d'un arxiu de postals, fotografies, clitxés i gravats sobre vistes panoràmiques, monuments i costums de les diferents parts del món, a l'objecte de donar més relleu a les conferències pú bliques de Geografia Comercial, que s'aniran donant periòdica-- ment"; en aquest sentit, "Acció" de febrer de 1910, p. 3, indi cava que el soci Francesc Miralles havia fet present a la Sec-- ció una "col.lecció de fotografies en postals"; "Acció" de de-- sembre de 1912, p. 3-4, comunicava que, com a resposta a la cri da anterior, havien fet donatius de postals Francesc Codó, L. -

Pascual Sanmartí, Felip de Hita i Antoni Davoud. "Acció" de febrer de 1913, p. 3, informava del lliurament d'un mapa en relleu del Canal de Panamà, fet pel Cònsul interí de la República del Panamà, i d'uns cartells de l'Exposició Universal de Gant pel delegat a l'Estat Espanyol d'aquesta darrera. Hom, en fi, assabentava d'obsequis semblants a d'altres números d'"Acció", de març de 1913, p. 3; de juny de 1913, p. 2; de gener de 1914, p. 5. "Acció" d'abril de 1914, p. 3, assabentava de donatius en metàl·lic de 25 i 250 pts., a càrrec de Josep M. Sabater i Lluís Bosch Labrús. "Acció" de maig de 1913, p. 3, informava de l'adquisició de 96 diapositives per a suplir les -- "que ens deixà l'Ateneo Enciclopédico per a les conferències sobre Bèlgica (...) amb auxili de les subvencions que amb --- aquest fi hi destinaren el Casino del Comercio de Terrassa i el Centro Económico de Caçà de la Selva, i que passen a ésser de la propietat d'aquesta Secció".

"Acció" de setembre de 1913, p. 4, anunciava que "per al servei de la nova classe de Mercologia, es crea un Museu Comercial de primeres matèries". El butlletí "Acció", igualment, assabentaria de diferents donatius per a aquest museu; així el -- d'octubre de 1913, p. 5, "d'un donatiu de diferents mostres de carbó mineral" de Francesc Lluch; el de novembre de 1913, p. 3, de "diferents minerals" dels socis Francesc Abelló i Andreu Canals; de desembre de 1913, p. 6; de febrer de 1914, p. 4; d'abril de 1914, p. 3; de maig de 1914, p. 4; de juny de 1914, p. 4; i d'agost de 1914, p. 5, que contenien notícies de lliuraments fets o que hom faria i noves crides.

La Secció adquiria també nou material per a les classes. "Acció" de setembre de 1912, p. 2, informava que per al nou curs s'havia "moblat la Sala Pau Claris amb bancs moderns, sistema americà (...)", i que s'havien "modificat el sistema de ventilació i il·luminació a totes les classes". V. també "Acció", gener de 1914, p. 5. "Acció", maig 1914, p. 4, informava de l'adquisició d'una pissarra a la Sala Verdager i que hom completaria aquell mateix mes "la instal·lació de la mateixa classe amb nous bancs model americà de 6 seients".

Pascual Sanmartí, Felip de Hita i Antoni Davoud. "Acció" de febrer de 1913, p. 3, informava del lliurament d'un mapa en rellieu del Canal de Fanamà, fet pel Cònsul interí de la República del Fanamà, i d'uns cartells de l'Exposició Universal de Gant pel delegat a l'Estat Espanyol d'aquesta darrera. Hom, en fi, assabentava d'obsequis semblants a d'altres números d'"Acció", de març de 1913, p. 3; de juny de 1913, p. 2; de gener de 1914, p. 5. "Acció" d'abril de 1914, p. 3, assabentava de donatius en metàl·lic de 25 i 250 pts., a càrrec de Josep M. Sabater i Lluís Bosch Labrús. "Acció" de maig de 1913, p. 3, informava de l'adquisició de 96 diapositives per a suplir les "que ens deixà l'Ateneo Enciclopedico per a les conferències sobre Bèlgica (...) amb auxili de les subvencions que amb aquest fi hi destinaren el Casino del Comercio de Terrassa i el Centro Económico de Caçà de la Selva, i que passen a ésser de la propietat d'aquesta Secció".

"Acció" de setembre de 1913, p. 4, anunciava que "per al servei de la nova classe de Mercologia, es crea un Museu Comercial de primeres matèries". El butlletí "Acció", igualment, assabentaria de diferents donatius per a aquest museu; així el d'octubre de 1913, p. 5, "d'un donatiu de diferents mostres de carbó mineral" de Francesc Lluch; el de novembre de 1913, p. 3, de "diferents minerals" dels socis Francesc Abelló i Andreu Canals; de desembre de 1913, p. 6; de febrer de 1914, p. 4; d'abril de 1914, p. 3; de maig de 1914, p. 4; de juny de 1914, p. 4; i d'agost de 1914, p. 5, que contenien notícies de lliuraments fets o que hom faria i noves crides.

La Secció adquiria també nou material per a les classes. "Acció" de setembre de 1912, p. 2, informava que per al nou curs s'havia "moblat la Sala Pau Claris amb bancs moderns, sistema americà (...)", i que s'havien "modificat el sistema de ventilació i il·luminació a totes les classes". V. també "Acció", gener de 1914, p. 5. "Acció", maig 1914, p. 4, informava de l'adquisició d'una pissarra a la Sala Verdager i que hom completaria aquell mateix mes "la instal·lació de la mateixa classe amb nous bancs model americà de 6 seients".

Fel que feia a la Biblioteca, la Secció d'Educació i Instrucció, recordava a "Acció" de desembre de 1911, p. 3, els llibres de consulta que hom podia trobar a la Biblioteca. D'altres números d'"Acció" assabentaven de donatius o d'adquisicions de nous llibres; així, "Acció", d'abril de 1912, p. 3; de maig de 1913, p. 3; de novembre de 1913, p. 3-4.

Esmentem encara la notícia de l'adquisició, "entre d'altres objectes", d'un "duplicador per a la classe de mecanografia i -- tots els llibres de comerç necessaris per a la classe de pràctiques mercantils", segons Olaguer Bieta a la Memòria del Curs 1910-1911.- "Revista Anyal" 1911, p. 169. I l'adquisició d'una "llanterna de projeccions, adequada per a obtenir-les directament de clítxés o per reflexió d'opacs, com postals, gravats de llibres, etc.", el 2 de desembre de 1911. V. "Revista Anyal" -- 1914, p. 210. Les Memòries, enfi, de cada curs que publicava la "Revista Anyal", recordaven igualment el nou material adquirit o lliurat a la Secció.

(790) Pel que fa a la Secció de Taquígrafia, vàrem referir-nos ja, en un altre apartat, a l'incident que protagonitzà la secció per la negativa de la secretaria del X Congrés Internacional de Taquígrafia, a celebrar a Madrid el 1912, a què fos llegida la ponència d'aquella secció en català (V. p. 149-150 d'aquest capítol).

Francesc Rosell, a la Memòria de la Secció Especial de Taquígrafia, a la "Revista Anyal" de 1911, p. 196-197, es dolia de "l'apatia" i de "la manca d'entusiasme que per les ensenyances que aquesta secció dona tenen els socis de nostre Centre". "És deplorable -afegia més endavant- (...) que després de tants anys de contínues ensenyances no pugui contar el Centre amb un sol -taquígraf". Francesc Rosell, en aquesta Memòria, donava a conèixer també la decisió de publicar el mètode de taquígrafia catalana emprat per la secció especial, tasca de la que se'n encarregaven Antoni Cavaller i el mateix Rosell. Al llarg d'aquesta etapa, les Memòries de cada curs ens recordaven la preparació d'aquesta edició que per una raó o una altra no s'acabava de finir; així, Josep Clot i Corts, a la Memòria de la Secció Especial de Taquígrafia, a la "Revista Anyal" de 1914, p. 97-98, in

formava que Cavaller i Rosell havien "anat prosseguint els treballs preparatoris per a arribar a la publicació de la gramàtica taquigràfica catalana". "Sens dubte -afegia- que el tràngol pel que ha passat i encara està passant el Centre, amb motiu del trasllat del nostre estatge social, ha repercutit en nostra Secció, malgrat sa especialitat i modèstia; i segurament ha estat aquest motiu pel que no s'ha fet a hores d'ara l'esmentada publicació, que és esperada amb molt interès per tots aquells que han conreat l'art taquigràfic; i s'han pogut convèncer de la superioritat del sistema català, amb el qual es pot taquigrafiar el castellà i l'italià, a més del nostre idioma".

Francesc Rosell, a la Memòria de la Secció Especial de Taquigrafia, publicada a la "Revista Anyal" de 1912, p. 168, assenyala-va, a diferència del que feia a la memòria de l'any anterior, - que "nostres cursos finits han tingut un esplendor major que al tres anys. No sé si per convenciment o per casualitat (...)." - El mateix Rosell a la Memòria de la Secció Especial de Taquigrafia, a la "Revista Anyal" de 1913, p. 344, donava la xifra de 39 matrícules per als "tres cursos de taquigrafia catalana" i 23 - per a "un de castellana" en el període 1912-1913; i assenyala-va que "aquest estiu, seguint el costum d'anys anteriors, es donarà un curset de tres mesos de Catalana. Això sí: els cursos de pràctiques que han sovintejat ens esperonen a seguir endavant - en nostra tasca de propagació de l'art taquigràfic." I indicava també que "entre qui té l'honor de dirigir-vos la paraula i alguns alumnes del present curs, s'està confeccionant un Diccionari Taquigràfic-Castellà", i que s'havien fet "els treballs necessaris per a què aquesta Secció pugui prendre part a l'exposició estenogràfica que l'any vinent se celebrarà a Leipzig". Josep Clot i Corts, a la Memòria ja esmentada ("Revista Anyal" -- 1914, p. 98), assenyala-va que la Junta de Govern havia també -- "prestat sa atenció a la reforma del Reglament i a la implantació d'un llibre matrícula de socis taquígrafs".

El butlletí "Acció", per la seva banda, assabentava dels cursos de taquigrafia que hom organitzava els estius o dels nous du-- rant els cursos i de les incidències d'aquesta secció especial.

Així, els butlletins "Acció" de juny de 1910, p. 4, anunciava - el curs d'estiu, obert a socis i no socis i que a "fi de juny" es tancaria "la llista de socis coneixedors de la taquigrafia - en qualsevol forma que varem anunciar que s'havia obert per a - saber dels elements de què disposa el Centre en aquest art". -- "Acció" d'agost de 1910, p. 2, que assenyalava s'havia inaugu-- rat el curs d'estiu de taquigrafia catalana que "com cada any - ha organitzat aquesta secció" i un de taquigrafia castellana -- que "enguany a petició de diversos socis s'ha organitzat també". "Acció" d'octubre de 1910, p. 3, assabentava del sopar fet el - 18 de setembre -i anunciat al butlletí del CADCI del mes anteri-- or- per a commemorar el VI aniversari de la creació de la Taqui-- grafia Catalana. "Acció" de novembre de 1910, p. 3, anunciava - que el 2 d'aquest mes començaven les pràctiques de taquigrafia castellana. Com ja hem vist en parlar de l'acció nacionalista - del Centre, aquest butlletí es referiria a l'incident del X Congrés Internacional de Taquigrafia. A part, enfi, de les noti-- cies de cursos d'estiu, de nous cursos, de pràctiques de taqui-- grafia i de celebracions de juntes de Secció, que hom pot, ne-- rídicament; resseguir. "Acció" d'octubre de 1912, p. 5, i no-- vembre de 1912, p. 4, anunciaven un concurs de velocitat per a finals de curs; "Acció" d'abril de 1913, p. 4, en publicava les condicions a les quals s'havien d'atendre els participants; "Ac-- ció" de maig de 1913, p. 4 comunicava que els participants haví-- en d'inscriure's a la secretaria del 15 al 30 de maig; amb tot, en desconeixem els resultats perquè els butlletins posteriors - no en donen la notícia. "Acció" d'octubre (p. 5) i de novembre (p. 4) de 1913, indicava que "aquest any per a taquigrafiar les conferències podem comptar amb dos nous taquígrafs, els avan-- tatjats deixebles Srs. Robla i Gay" que amb Francesc Rosell i Joan Vivet eren els "primers" i "únics taquígrafs de llengua ca-- talana".

- (791) La font principal d'informació de la Secció Especial d'Esperanto del CADCI, que rebia el nom de "Komerca Fako", és el butlletí "Acció"; la "Revista Anyal", en aquest cas, no conté memòries d'aquesta secció especial. "Acció", assabentava d'actes esperantistes a Barcelona com els que organitzava la societat esperantista "Espero Kataluna" i de fora en general, i publicava --

les seves informacions en llengua esperanto amb la traducció catalana al costat. De la mateixa manera, publicava un conte en esperanto, La feina (La fada) de Zamenhof; v. "Acció", de febrer 1910, p. 4-5, "Acció", març 1910; p. 5.

El 18 de març, la secció esperantista organitzava una conferència propagandista a càrrec d'I. Bremon Masgrau ("Acció" d'abril de 1910, p. 3-4). El mateix butlletí, informava també de la reunió, feta el dia 2 de març, entre diversos presidents de societats esperantistes de Barcelona "per a parlar sobre la conveniència de crear una societat Esperantista, on s'hi trobessin representades la cultura i l'esbarjo, i amb aquest fi s'elegí una junta composta de nou individus dels presents per a què s'encarreguessin de portar a cap els treballs de la constitució de dita societat" (p. 5).

Hom pot seguir informacions esperantistes generals i d'actuacions o participacions del Centre a "Acció" de maig de 1910, p. 4-7; de juny de 1910, p. 4; juliol 1910, p. 3-4; d'agost 1910, p. 3; setembre 1910, p. 7; octubre 1910, p. 4-5; novembre 1910, p. 3-4; desembre 1910, p. 3; març de 1911, p. 2, que comunicava que el 21 de febrer s'havia començat "un nou curs d'esperanto a càrrec del conegut esperantista (...) Frederic Fajulà i Vallés"; maig 1911, p. 2-3; seguien un bon nombre de mesos sense informacions, fins el maig de 1912, en què el butlletí "Acció", informava (p. 4) que "el dia 11 del passat mes tingué lloc un míting de Propaganda Esperantista, prenent-hi part els oradors senyors Anglada, Dalmau, Rocamora, Serrat i Fajulà i Vallés" i assabentava de l'organització d'un curs d'estiu d'esperanto; novament segueix un llarg període sense informacions, fins l'"Acció" de maig de 1913, p. 4, que informava que la Secció esperantista del Centre havia nomenat a J. Gili com a representant al IV Congrés de la Kataluna Esperantista Federació a celebrar a Olot el dia 10 i 11 de maig de 1913.

Val a dir que en el programa d'assignatures del curs 1912-1913, desapareixia, com hem indicat en un altre lloc, l'ensenyament de l'esperanto "que segons es veu no deu ésser d'interès per als socis", com afirmava Narcís Rucabado a la Memòria de la Sec-

ció Permanent d'Educació i Instrucció.- "Revista Anyal" 1913, - p. 320.

El juliol de 1913, apareixia novament una breu notícia de la -- secció esperantista, de comiat d'un soci company d'acuel·la, -- traslladat a Nova-York; el 29 de juliol la Secció Esperanta Fakko -que és el nom que pren la Secció a "Acció" d'octubre de -- 1910 en lloc del de "Komerca Fakko"-, organitzava una conferèn-- cia sobre Suïssa amb projeccions, segons "Acció" d'octubre de - 1913, p. 5-6; "Acció" de novembre de 1913, p. 4, publicava la - traducció d'un text d'Ignasi Iglesias, Pasqua Granada, traduït per membres de la Secció esperantista i que havia optat al premi de traduccions en prosa al IV Congrés esperantista citat.

"Acció", de febrer de 1914, p. 5, publicava un text de propagan-- da del Centre en esperanto; "Acció" de març de 1914, publicava també una breu nota de la Secció; "Acció" d'abril de 1914, p. 3, de maig de 1914, p. 4, i juny de 1914, p. 5, publicaven també - textos. En conjunt, hom informava en bilingüe, en esperanto o - català sol. Les alternàncies en la informació i la desaparició de l'idioma esperanto dels cursos de les Escoles traduïa una vi-- da intermitent de la Secció especial esmentada.

- (792) "Revista Anyal" 1914, p. 217. "Acció" de novembre de 1913, p. 4, convocava els socis afeccionats a "l'art fotogràfic" a una re-- unió a celebrar l'esmentat, a dalt, 21 de novembre "per tractar de la creació d'una Secció Especial de Fotografia, depenent de la d'Educació i Instrucció; aprovació del reglament i nomena-- ment de la Junta"; el soci que volgués assistir-hi, havia d'ins-- criure's prèviament, fins el dia 20, a la secretaria de la Sec-- ció d'Educació. "Acció" de desembre de 1913, p. 6, donava a co-- nèixer la informació dels resultats de la reunió; segons "Ac-- ció", "la concurrència, bastant nombrosa, acollí amb entusiasme la iniciativa dels companys Clot, Juandó i Bretó i aprovà el re-- glament que ha de regir la Secció"; "foren elegits per a formar la Junta de Govern de la Secció" Pere Català i Pich, com a pre-- sident; Antoni Torelló i Ortega, com a caixer; Josep Forcada Pa-- dró, com a secretari; Jaume Roca Oliva, com a vocal I; i Amador Alsina Montaña, com a vocal II. Segons "Acció" d'abril de 1932,

p. 43, la reunió fou presidida per Bas i Soler i hi assistiren 18 socis dels 28 que s'hi havien adherit.

"Acció" de març de 1914, p. 4, informava que la novella secció especial "celebrà junta general extraordinària, per a aprovar - definitivament els seus reglaments, el dia 19 del corrent", i transcrivía alguns articles del Reglament. "Acció" d'abril de 1914, p. 3, informava d'una "excursió fotogràfica" feta per -- "uns quants socis de la Secció E. de Fotografia" a La Garriga, Llerona i Cardedeu. "Acció" de maig de 1914, p. 4, assenyalava com els socis afeccionats a la fotografia havien aprofitat degu dament el trasllat del Centre al nou local. "Acció" de juny de 1914, p. 5 informava d'una excursió feta a Sant Cugat del Va-- llés i Montcada, i assabentava de les reunions d'afeccionats -- tots els dimarts. "Acció" de juliol de 1914, p. 3, comunicava - la composició de la Junta Directiva, després de les eleccions i de les actuacions que la Secció preparava com l'organització -- d'una "biblioteca fotogràfica". "Acció" d'agost de 1914, p. 5, enfi, anunciava una excursió a Poblet i Santes Creus, els dies 15 i 16 d'agost.

La "Revista Anyal" de 1914, publicava, per una altra banda, la Memòria de la Secció Especial de Fotografia, feta per Fere Català (p. 98 i 99). Fere Català es dolia que la creació de la - Secció hagués coincidit amb el canvi de local, cosa que havia - obstaculitzat el desenrotllament de la mateixa; subratllava la importància de l'actuació dels socis de la novella secció a la diada del 19 d'abril de 1914 de trasllat d'hostatge; informava de les excursions fetes i la preparació d'activitats com l'orga nització d'un cicle de conferències, subratllava que s'havien - inscrit 63 socis a la nova secció, i manifestava que hom havia fet també "algunes gestions per a aconseguir, en aquest Centre, la implantació d'una classe de fotografia".

(793) Recordi's les manifestacions de Bas i Soler sobre les finali--- tats dels premis, citades a la p. 123 , especialment la nota - 210 d'aquest capítol. V. també la n. 457.

(794) V. la nota 773 d'aquest capítol.

El nacionalisme actuava igualment com a element aglutinant i -- d'impuls a la cooperació, com hem subratllat en d'altres apar-- tats: recordem, per exemple, els mots de Bas i Soler a la prime-- ra festa de repartiment de premis (V. p. 123). El mateix Bas i Soler, a l'obertura del curs 1910-1911 ("Revista Anyal" 1911, p. 185-186), afirmava: "el nostre Centre és Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria o sigui l'agrupament de dependents del comerç i de la indústria quins cors vibren a l'unison en amor a la nostra terra, i tenint per ella un amor -- gran i entusiasta, tenim d'inspirar tots nostres actes en l'i-- deal de perfecció, perquè si individualment anem perfeccionant-- nos, ens perfeccionarem col.lectivament (...). Que en fóra --- d'hermós que estigués arrelada en l'ànima del comerç i de la in-- dústria de nostra terra la idea de col.lectivitat catalana! Que en fóra d'hermos que guiats per aquest ideal treballéssim i ens perfeccionéssim! Llavors, si avui triomfem en casos aïllats, -- com no triomfariem agermanats i guiats per un mateix desig? I -- no cregueu que la instrucció i educació guiats per l'ideal del sentiment patriòtic sigui sols potestatiu nostre, no; precisa-- ment els pobles són més floreixents quant més agermanen aques-- tes idees (...)." "Doncs si els pobles que van a la davantera -- manifestava més endavant Joan Bas-- de la riquesa comercial hi concedeixen tanta importància a l'ideal nacional, per què nosal-- tres no tenim de fer tot el possible per a assolir-la? Per això fa el Centre feina de benedictí (...) fits sos ulls sempre en -- la barrada senyera de nostres amors, i no embollicant-se col-- lectivament en les lluites de la política perquè afebleixen i -- gasten, i nosaltres volem concentrar-les totes les energies de nostre estament, volem que tots vosaltres socis del Centre en -- sigueu de socis amb l'ànima identificada a la seva manera de -- ser, (...) voldria (...) que hi portessiu totes vostres il.lusi-- ons (al Centre) i totes vostres idees perquè fossin agermanades i l'actuació fos una sola paraula ressò de tots vostres pensa-- ments."

I en la inauguració del curs 1911-1912, el mateix Bas, assenya-- lava: "el Centre té d'ésser una comunió espiritual, com deia --

amb frase justa el meu company l'Eladi Homs (...)." I més endavant afirmava encara, "que sigui el Centre el vostre Centre; -- que els socis siguin els vostres germans; en una paraula, és -- necessari que arrelhi fermament en vostres esperits joves, l'i-- deal sant de l'associació, sense perjudicis, generós, desinte-- ressat, com totes les coses de la joventut, i si aquest esperit avui no hi és amb la intensitat que voldríem, és degut a no re-- lacionar-nos, a no conèixer-nos prou." Fer a aconseguir aquest fi, assenyalaria Bas i Soler hom havia promogut la iniciativa de les "agrupacions escolars". V. "Revista Anyal" 1912, p. 131-133.

Ferran Boter, per la seva banda, assenyalaria, a la festa de re-- partiment de premis del curs 1912-1913, que a les escoles del -- Centre s'hi produïa un "indispensable corrent d'amor i simpatia (...) perquè professors i alumnes estan convençuts de què com -- més avancin en els intrincats viaranyis de la Ciència, més po--- tent i ric fan a son poble". V. "Revista Anyal" 1913, p. 341.

V. més endavant, p. 240 i sgs.

- (795) "Revista Anyal" 1912, p. 148. "Si poguéssim infiltrar -- conti-- nuava poc després el mateix Bas-- en l'ànima catalana la volun-- tat, l'optimisme i l'esperit d'associació que vol dir confiança mútua, fariem meravelles".

El mateix Bas i Soler, al seu discurs en l'obertura del curs -- 1912-1913, manifestava que "l'horitzó que s'ovira, d'aprofitar-- se de les nostres classes, és gran i ho serà més cada dia, per-- què el negoci modern tendeix cada dia més a no fer possible el negoci de casualitat sinó a què triomfi el basat en els coneixe-- ments comercials, i amb grans acaparaments de capitals per com-- panyies, els primers llocs de les quals escalen els homes de -- clara intel·ligència i de bones qualitats morals, encara que si-- guin de condició humil si és que valen. Estudieu, doncs, com--- panys, estudieu força. (...)"--"Revista Anyal" 1913, p. 331.

- (796) "Revista Anyal" 1913, p. 334. Ferran Boter, per la seva banda, assenyalaria en un discurs pronunciat a la festa de repartiments de premis del curs 1912-1913, que "la pràctica sense ajuda de --

coneixements complementaris engendra la rutina i converteix els homes en màquines entorpidores del moviment sempre progressiu - del comerç. El dependent que es troba posseïdor d'una gran cultura perfeccionada cada dia per les ensenyances que la pràctica li proporciona, té a favor d'ell totes les probabilitats d'èxit en els assumptes que tingui confiats o emprengui pel seu compte."

I, "Acció" de setembre de 1910, p. 2, subratllava que el "dependent com més coneixements posseeix més fort és en la lluita per la vida, el que li permet escalar els primers llocs en la Carrera Mercantil. Així ho han comprés també el gran estol de companys que concorren a nostres aules, quin nombre va augmentant d'any en any (...)"

(797) Aquí Bassols, en una cita al peu de plana assenyala que el CAOCJ "tiene una sección de socorros mutuos que constituye una perfecta organización, seguros para redimir del servicio militar a sus asociados, oficina de colocación; actualmente tienen en proyecto y estudio la creación de una Cooperativa de consumo, etc. Además en él se dan continuas conferencias culturales; en él se sostienen las famosas Escoles Mercantils Catalanes, escuela profesional y complementaria nocturna gratuita de comercio y de admirable funcionamiento. (...) Haber cursado sus estudios es un título que tiene ya una importancia excepcional."

(789) "Y todo ello -escribía también Bassols- porque sabe que para que una nación sea fuerte, sea lo bastante vigorosa para ser ella - para ella misma (ideal supremo de todo pueblo), necesita que -- las colectividades que la forman posean un grado de cultura elevado y a su vez estas necesitan que los individuos en particular que las constituyen posean las mismas cualidades. La juventut mercantil de Cataluña sabe perfectamente que la riqueza, el bienestar y el progreso de toda la nación depende del negocio, y por lo tanto tiene de él una amplia y dignísima noción. No acepta ya aquel lema clásico: business is business; no, business es arte, es trabajo, es ciencia, es germen de vitalidad."

(799) BASSOLS, J.- Actuación de la juventut mercantil.- "Cataluña", 7 i 14 de gener de 1911, p. 26-27.

(800) De fet, com ja hem vist en nombroses ocasions, el nacionalisme, i la formació professional i cultural al servei del millorament en la condició i estatus social del dependent estaven estretament entrelligats en l'ideari dels animadors del CADCI i de la Secció d'Educació en especial.

Així, Francesc Rosell, escrivia a "El Poble Català" del 21 d'octubre de 1911, en un article titulat Les universitats Populars, que "els Estudis Universitaris Catalans en el científic, la Universitat Industrial en l'industrial i les Escoles Mercantils Catalanes en el comercial són la trilogia del moviment cultural - de Barcelona. (...) Jo voldria que tothom pogués assistir-hi a l'inaugural (de curs de les Escoles del CADCI), que el poble de Barcelona comprengués la importància de les nostres universi---tats populars i l'eficàcia que tenen per al moviment nacionalis---ta de Catalunya (...). El miler d'obriers que concorren a les Escoles Mercantils Catalanes ens diuen quelcom de satisfactori. - Són totes les castes socials; tots sentim el desig d'ésser, el de l'estudi, el del perfeccionament i alliberació de Catalunya."

Joan Bas, per la seva banda, a la festa de repartiment de pre--mis del curs 1911-1912, assenyalaria que "en cap moment ens ha marcat la fe i l'entusiasme que ens ha dut a la realització d'o--bres que consideràvem somnis; però el gran secret de la nostra prosperitat, és que en totes les ocasions no ens ha guiat l'in--terès propi ni personal, sinó que sols hem tingut una guia, un anhel, una aspiració i aquesta ha estat sempre treballar per Ca--talunya".- "Revista Anyal" 1912, p. 150.

Joan Bas mateix, al discurs pronunciat en l'acte inaugural del curs 1911-1912, afirmava també: "nosaltres com a enamorats de - nostra Catalunya voldríem que fos la més rica de la terra, que els catalans fóssim els més cultes, els més avançats, i per a - procurar això hi esmercem tota l'ardidesa de nostre entusiasme; per això creàrem nostres Escoles (...)."- "Revista Anyal" 1912, p. 131.

El professor Fèlix Foguet, a la Festa de repartiment de premis del curs 1911-1912, assenyalaria que "cal que vosaltres, els -- que us prepareu per a exercir-lo (el comerç), ho feu en forma -

que en alguns punts discreparà de la manera perfecta per a altres i que aquesta discrepància sigui en el sentit d'obediència a una tradició nacional que és la informadora de tots els aspectes de la nostra substància de catalans".- "Revista Anyal" 1912, p. 153.

Joan Bas i Soler, també, en el discurs pronunciat a l'obertura del curs 1912-1913, diria als alumnes de les escoles del Centre: "no deveu venir amb l'únic propòsit de conèixer un idioma o saber la contabilitat perquè pot servir per a obtenir una major remuneració en el vostre salari, sinó que en aquesta festa que fem cada any i que podem considerar-la de refermament de la nostra fe, ens tenim de fer tots el propòsit d'avançar quelcom més i lluitar amb aquella santa ambició que sempre deu acompanyar a la joventut, perseverant en el nostre treball sense defallir i sense deixar que la peresa i els obstacles vencin nostres propòsits, sinó que devem procurar educar nostra voluntat imposant-nos a nosaltres mateixos fins a obtenir la victòria -- d'esdevenir ciutadans perfectes." I més endavant, afegia: "Són molts els que pensen que nostra entitat té com a única finalitat, per al millorament de la nostra condició, la instrucció, i nosaltres devem respondre que l'educació és sols una branca de la nostra vida social, però que instruint-nos i educant-nos contribuïm també al nostre millorament (...). I devem procurar ser els més bons i els més aptes perquè inspirem confiança i respecte per esser-nos concedides les nostres justes peticions de millorament. I enfi, als que sostenen que la nostra entitat no -- deuria ser patriòtica, em permeto fer-los-hi present que el comerç i la indústria són la primera font de riquesa dels pobles; el treballar pel propòsit individual porta a l'egoisme si és -- exagerat, però el treballar portat per l'amor a la Pàtria porta al convenciment de què a més de treballar pel bé material de cadascú es contribueix com un número més de la gran família catalana."- "Revista Anyal" 1913, p. 329 i 331.

Rafael Pons, per la seva banda, en un discurs pronunciat a la festa d'obertura del curs 1912-1913, assenyalava que "si el porvenir de Catalunya depèn en gran part de la forta expansió del

seu comerç; si per a aconseguir aquesta expansió és precis que els comerciants adquireixin una cultura general el més extensa possible; si és forçós convenir que actualment les Escoles Mercantils d'aquest Centre són les de la nostra Pàtria que donen l'ensenyança mercantil més apropiada per a adquirir aquella cultura, serà molt aventurat assegurar que el porvenir de Catalunya depèn en gran part dels deixebles de les Escoles Mercantils Catalanes? (...) però en vosaltres, que aspireu a esdevenir els futurs comerciants catalans del demà, aquesta responsabilitat - està ja en el seu màxim, no pot augmentar més perquè en vostre cas no es tracta ja de sostenir ni d'enriquir un xic més el comerç propi, com en altres països: es tracta de redimir la Pàtria oprimida abusivament per gent forastera. (...) Els bons patricis que tan desesperadament estan bregant per a aconseguir petites reivindicacions, no fan més sinó preparar el terreny de vostres futures operacions comercials. (...) La Pàtria espera - confiadament en vosaltres. Vulgueu, doncs defensar-la. Deixebles de les Escoles Mercantils Catalanes: estudieu, treballeu, perfeccioneu-vos sense descans; pel bé vostre, pel bé de Catalunya, vulgueu ésser Comerciants del segle XX." - "Revista Anyal" 1913, p. 337.

I, enfi, hom escrivia a "Cataluña" del 21 d'octubre de 1911, p. 661, "en nuestras Escoles Mercantils Catalanes es el patriotismo, vehemente e imperativo, que pone alas al espíritu individual e impone la actividad de todas las facultades del joven alumno".

- (801) "Mentre l'Estat Espanyol -manifestava Rafael Pons a la inauguració del curs 1909-1910-, sense preocupar-se de la cultura del poble, té completament decidada l'ensenyança mercantil a Barcelona, consentint que en la raquíctica Escola de Comerç que hi -- posseeix, s'hi ensenyi amb motllos vells i rutinaris i encara a hores impossibles per als individus de nostra classe, nosaltres a l'escalf del Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria, hem escomès i dut a bon terme la creació de les Escoles Mercantils Catalanes (...)." - "Revista Anyal" 1910, p. 115.

Joan Bas, per la seva banda, a la inauguració del curs 1910-1911, manifestaria que el nombre de matrícules de les Escoles del -- CADCI provava prou la seva "solidesa i estabilitat que demostra palesament l'encertat que estigué el nostre Centre en la seva - creació" i com responien "a la necessitat sentida per la depen- dència de nostra terra". I "no podent anar a sadollar-nos -con- tinuava- dels coneixements que ens mancaven per a fer un paper lluit en nostre treball, a les Escoles Oficials, ens havem cre- at una Cooperativa d'Educació, podríem dir-ne, on aportant-hi - el nostre esforç i nostres sacrificis, puguem obtenir el que - l'Estat, obligat a cuidar de tots els rams de l'activitat no ens ha proporcionat."- "Revista Anyal" 1911, p. 184-185.

Narcís Rucabado, a la Memòria de la Secció F. d'Educació i Ins- trucció, publicada a la "Revista Anyal" 1912, p. 129, assenyala va que el "sistema d'ensenyança" de les Escoles estava format - "tenint per basament no els antics i rutinaris sistemes usats a les escoles oficials, que en lloc d'atreure a l'alumne l'allu-- nyen, sinó els sistemes que la pedagogia moderna exigeix, procu rant que l'alumne assisteixi a les lliçons amb gust i afecció, que és quan se'n treu més profit. Queda comprovat aquest últim detall en el passat curs -el 1911-1912-, en què hi hagué assig- natures que finiren plenes les classes i n'hi ha hagut d'altres en què els que no l'han acabat no han passat d'un 30%."

I Eladi Homs, en un discurs pronunciat a la festa inaugural del curs 1911-1912, assenyala com els "nostres dependents de co-- merc surten de les escoles públiques i particulars completament desarmats per al treball professional" i que "el motiu de l'ex- istència de les Escoles mercantils nocturnes d'aquest Centre és la manca de preparació professional de les escoles de l'Estat".- "Revista Anyal" 1912, p. 136-137. Més endavant i a la nota 812, ens tornarem a referir a aquest discurs.

"Per a convencer-se de què una nova organització és necessària, tots sabem com és la més alta representació d'aquella ensenyan- ga oficial a Barcelona, la que pomposament anomenen Escuela Su- perior de Comercio i no és més sinó una prova palpable d'endar- reriment", afirmava Rafael Pons a l'inici del curs 1912-1913.- "Revista Anyal" 1913, p. 335.

"Ellos -els animadors del CADCI-, escrivia hom a "Cataluña" del 14 d'octubre de 1911, p. 645, en un article titulat Les Escoles Mercantils Catalanes, sin medios, con trabajo, con abnegación, con espíritu de sacrificio, han realizado esta hermosa obra de cultura. ¿Puede decirse otro tanto de la obra magna de la Escuela Superior de Comercio que Barcelona debe tener y no tiene?"

I Francesc Rosell, per esmentar un testimoni més, a l'article esmentat, Les Universitats Populares, publicat a "El Poble Català" del 21 d'octubre de 1911, subratllava com mentre "dies enre ra la Universitat oficial de Barcelona celebrava la inaugural - de curs amb una festa anacrònica, encarcarada, sense entusiasme, sense l'assistència dels seus alumnes, avui, les Escoles - Mercantils Catalanes, amb entusiasme, amb el concurs de molts - dels homes eminents de la nostra terra, i amb l'assistència de tots els seus deixebles, inaugura solemnement, patriòticament, el nou curs d'estudis."

(802) A aquest desig de seguir el que hom feia fora, responia l'assistència d'un delegat de la Secció d'Educació als cursos internacionals d'Anvers i Hongria (V. nota 783): "així seguirem les -- petjades d'aquella memorable Junta de Comerç de Barcelona", la qual "creient que els dos segles que Catalunya havia estat mancada de tota ensenyança comercial la perjudicava greument, destinava 25.000 ptes. per a subvencionar els seus alumnes més -- aprofitats, enviant-los a l'estranger a l'objecte de què portes sin les idees noves d'altres països", manifestava Bas i Soler a la festa de repartiment de premis del curs 1911-1912, tot comentant l'assistència d'un delegat del Centre al VI Curs a Anvers ("Revista Anyal" 1912, p. 148).

Per una altra banda, aquest interès per conèixer les realitzacions forànies en matèria d'ensenyament mercantil l'hem vist palesat ja al període anterior (V. capítol segon, p. 72). La Memòria del curs 1909-1910 de la Secció d'Educació i Instrucció, remarcava també que "la Junta de Govern anterior a la nostra, havia ja decidit fer un recull de tots els detalls referents a les més renomnades Escoles de Comerç existents a l'estranger, i a la Jun

ta General del Centre d'ara farà un any (estiu de 1909) s'establí obligatori per a nosaltres el dur a cap la mateixa idea. La nostra tasca en aquest punt ha consistit, primer: en fer una -- completa llista de les Escoles mereixedores d'ésser estudiades i segonament de demanar a les mateixes els detalls de llur funcionament. (...) la Junta que ens succeeixi trobarà una bona -- col.lecció de reglaments, plans d'estudis, estadístiques, programes, vistes i altres publicacions de les principals escoles de comerç de França, Anglaterra, Itàlia, Suïssa, Alemanya i Estats Units."- "Revista Anyal" 1910, p. 117-118.

Joan Bas, per la seva banda, a l'obertura de classes del curs - 1910-1911, insistiria sobre aquesta qüestió, tot manifestant -- que "hem volgut saber el que fan a les nacions més avançades en les ensenyances comercials, i hem enviat a cercar sos plans d'es tudis que en nombre de 73 tenim avui a la nostra Biblioteca, pe rò no per a copiar-los perquè creguem que tot el de fora de casa és el bo, sinó per a assimilar-nos el que ens convingui i -- creguem d'utilitat establir-ho, sinó avui, perquè nosaltres no estem degudament preparats, per a quan anem adquirint nous coneixements, que com més sapiguem, més voldrem saber, i llavors les nostres escoles deuran encaminar-se a ensenyances d'índole superior."- "Revista Anyal" 1911, p. 185.

- (803) Les referències a la preocupació dels animadors de la Secció -- d'Educació per perfeccionar i renovar l'ensenyament de les Escoles, són nombroses igualment: així les Memòries i el butlletí - "Acció" de cada setembre enumerava les millores introduïdes, des del punt de mira pedagògic, en la docència. V. també BIETO, O.- Memòria de la Secció Permanent d'Educació i Instrucció. Obertura de curs 1910-1911.- "Revista Anyal" 1911, p. 175 i sgs. "Nascudes nostres Escoles -deia Bieto en justificar les mesures -- preses en l'ensenyament de les diverses matèries- de la pràctica i essent destinades a la pràctica s'ha preocupat la Secció - de què en el curs que comencem ara l'ensenyança prengui un caràcter més marcadament pràctic i mercantil".

'El Centre ha procurat sempre -hom escrivia a "Acció" de setembre de 1911- el perfeccionament de les seves Escoles, i les mo-

dificacions durant aquest curs seran en la vida interna de les classes, de manera que acceptant els més moderns sistemes pedagògics es procurarà que sense major fatiga per part de l'alumne, produeixi major esforç intel·lectual, intensificant el treball, que es farà tot a la mateixa classe, evitant tot el que es pugui el treball a casa." (p. 2)

"El Centre va procurant amb tot sos esforços que les seves Escoles siguin unes veritables escoles d'especialització, en les que el dependent de comerç hi pugui aprendre tots aquells coneixements que la pràctica li demani com a necessaris", es llegia a "Acció" de setembre de 1912, p. 1.

Recordi's també, en aquest sentit, la Memòria de la Secció d'Educació, llegida a l'obertura de curs, publicada a la "Revista Anual" de 1912 i esmentada a la nota 801. Joan Bas, per una altra banda, en un discurs, citat altres vegades, a la festa de repartiment de premis del curs 1911-1912, manifestaria que "el perfeccionament de nostres Escoles ha estat nostra cabdal preocupació" ("Revista Anual" 1912, p. 147). V. també les reformes i millores a introduir o en marxa que enumerava Eladi Homs al seu discurs en la festa inaugural del curs 1911-1912, transcrit a la "Revista Anual" 1912, p. 142 i sgs.

(804) "Cataluña" del 21 d'octubre de 1911, el reproduïa també en castellà (p. 661-662).

(805) "Treballador i honrat -proseguia Eladi Homs- ho és tot negociant i tot membre d'una família o d'una societat civil, que senti dintre seu, la força de la dignitat humana. Estudiós... ¿ho és tothom? ¿hi ha gaires veritables estudiosos? ¿Us heu posat a meditar, amic, si no és, per ventura, vostra manca d'esperit d'estudi el que entrebanca els vostres passos en la carrera de negociant que us heu emprès?".

No manquen d'altres textos que recomanaven estudi i constància en l'assistència a classe; així, per exemple, Narcís Rucabado, acabaria la seva Memòria de la Secció d'Educació, llegida a l'inici del curs 1911-1912, tot recomanant "molta constància en assistir a les classes (...). Tingueu afecció a l'estudi (...), i

sobre tot gardeu dins i fora de les classes molta disciplina, - que és la principal virtut que devem conrear entre nosaltres per a nostre millorament individual i per al bé de nostra estimada - Pàtria Catalunya."- "Revista Anyal" 1912, p. 129.

- (806) "Cal que us identifiqueu amb els ideals, la vida i les manifesta- cions externes del CADCI -continuava Eladi Homs-. Quan sou al -- Centre sou a casa vostra. Tracteu, doncs, totes ses coses amb - l'amor i respecte amb què tracteu tot el que és vostre, prengueu part en ses empreses amb el mateix entusiasme que prodigueu a - les empreses pròpies. Al posar vostra atenció en els deures del soci no us distreieu tampoc dels vostres drets. Al Centre, pel - sol fet de ser-ne membre, hi teniu veu i vot. Si noteu diferèn- cies, si creieu haver descobert errors, i teniu iniciatives per a complir les unes i subsanar les altres, parleu i se us escolta- rà atentament. Demostreu amb obres vostre amor al Centre, i el - Centre en pes us restarà agraït."
- (807) "Sou jove i teniu molts dies davant vostre -seguiu Homs-. Si sou ignorant, podeu esdevenir sapient; si sou inexpert, vostre tre- ball pot assolir gran perfecció; si sou pobre podeu conquerir-- vos l'opulència. El comerç és la carrera més liberal que hi ha. Treballeu, sigueu honrat, estudieu i vostre serà el triomf. No - feu cas dels defalliments que són cosa passatgera. Són els dies núvols de l'Esperit; els dies clars són la normalitat. Estudieu! Estudieu! Si, esclaus del defalliment, heu descuidat la lliçó o la classe, l'endemà el sol de l'optimisme us tornarà les forces desertades. Aleshores torneu a obrir el llibre, encamineu nova- ment vostres passos a la classe. Això encara que us succeeixi se tanta vegades."
- (808) V. l'opinió de Carreras i Palet esmentada a la nota 53 del pri- mer capítol. També el text citat d'Alexandre Galí a la nota 242 del segon capítol.
- (809) V. nota 801. Alexandre Galí, a la seva obra inèdita, citada en - d'altres llocs, p. 315, escriu que els plans de les Escoles del CADCI "en comparació amb l'Escola Oficial de Feritatge tenen l'a parença de pobres, però en realitat el que tenen és la virtut --

d'ésser cenyits, d'adreçar-se a formacions que corresponen a alguna cosa de real en la vida del comerç, no al peritatge oficial abstracte que pot casar amb tot i no casa amb res. Potser haurien pogut enriquir-se una mica, però cal no oblidar que eren pensats per a donar als vespres a raó de dues hores diàries, o sigui dotze hores setmanals a gent fatigada del treball del dia."

(810) Barceló, fóra cui, "des de la Presidència de la Secció d'Educció", havia anomenat a les Escoles Mercantils Catalanes "Futura Universitat Comercial popular catalana", segons afirmació de -- Puig i Esteve al seu discurs pronunciat a la festa del IX Aniversari de la fundació del Centre ("Revista Anyal" 1912, p. 41.).

Joan Bas i Soler, per una altra banda, a la festa de repartiment de premis del curs 1910-1911, per a subratllar la importància de les Escoles, assenyalava que "a pesar de la creació relativament recent de nostres Escoles Mercantils Catalanes", si hom vulgués assenyalar, com "fan les més reputades universitats i escoles -- professionals estrangeres" els càrrecs que ocupaven els antics - alumnes, "no podríem anomenar Enginyers, Directors de Bancs ni de ferrocarrils, perquè no són les ensenyances necessàries pròpies de les nostres Escoles, però podríem presentar directors de re--vistes importants, algun professor d'àrab, apoderats de cases co--mercials i fins algun vice-cònsul espanyol, que ens dirien que a les classes del Centre deuen els seus coneixements comercials, - com també demostren la bona ensenyança mercantil rebuda en aque--sta casa els càrrecs importants que ocupen a l'estranger molts - alumnes sortits de nostres classes"; per una altra banda, prosse--guiria el mateix Bas i Soler, "si no donen tots aquells bons re--sultats que nosaltres desitjaríem (...) no és degut a res més -- que a la manca de temps" a causa de l'horari de treball dels de--pendents (V. la continuació d'aquest text a la nota 457 d'aquest capítol).- "Revista Anyal" 1912, p. 181.

"I mireu si en tenen de prestigi avui ja nostres Escoles -mani--festaria el mateix Bas a l'acte inaugural del curs 1911-1912- - que en algunes classes hi concorren alumnes amb el títol oficial de Pèrit i fins de Professor Mercantil" ("Revista Anyal" 1912, -

p. 131). "D'altra part -diria al mateix acte inaugural Eladi -- Homs-, és fama que les classes del Centre són les més acreditades de Barcelona, i res fa dubtar tampoc que aquest crèdit no pugui anar sempre en augment" ("Revista Anyal" 1912, p. 143).

(811) Comentant el programa de les Escoles, Eladi Homs assenyalava -- també que les trenta assignatures podien "ésser classificades - en tres grups. En el primer incloem-hi les llengües, que són les assignatures que més furor estan fent entre els nostres depen-- dents. En el segon posem-hi tota una sèrie de matèries, pura--- ment instructives i professionals, que podríem anomenar assigna-- tures d'escriptori. I en el tercer, desgraciadament el més obli-- dat, posem-hi les assignatures eminentment educatives, les que tenen per objecte l'orientació i la formació de criteri (la -- Geografia Comercial i l'Economia)."- "Revista Anyal", 1912, p. 137.

(812) "Revista Anyal" 1912, p. 138. Més endavant, Eladi Homs, al mateix discurs manifestava: "Hem dit al començament que l'Estat - deixà orfes de preparació professional en les seves escoles als qui després esdevenen dependents de comerç; i això és quasi --- igualment cert de les escoles particulars. (...) desgraciada--- ment tampoc la cultura general obtinguda a les escoles va val-- dre gran cosa. Varen ensenyar a llegir, a escriure, a comptar, un poc de gramàtica, un poc de geografia de mapa i quatre cose-- tes més que prest foren oblidades. Però orientació fixa, convic-- ció ferma, cap ni una. L'home va ser tan descuidat a l'escola - com el negociant. (...) dintre el programa de nostres Escoles - Mercantils Catalanes deurien introduir-se més assignatures de - caràcter cultural; i així mateix que d'entre les assignatures - professionals deuria donar-se més importància de la que actual-- ment es dóna a les de caràcter educatiu. Per a son propi bé i - per al bé social, és necessari eixamplar l'horitzó professional del dependent de comerç que ara constitueix l'estretor de les - quatre parets de l'escriptori o del magatzem. Cal que el depen-- dent de comerç, probable futur negociant independent, vegi en - el comerç els alts valors humans que hi han envoltats, a més del medi de treball de guanyar-se la vida. I això no ho dóna l'estu

diar càlcul, no ho dona l'estudiar reforma de lletrà. Ho dona sí, o pot donar-ho, l'estudiar Geografia Comercial, l'estudiar Economia Política, l'estudiar la història del Comerç, l'estudiar la Història Industrial, l'estudiar els invents i les vides dels inventors, l'estudiar l'evolució del pensament humà, l'estudiar Literatura Universal, l'estudiar Biologia, l'estudiar Geologia, etc. L'home que sap que hi ha vingut a fer al món, -- quins són els camins que pot i deu seguir, i en quines causes -- pot posar fe, té cent vegades més probabilitats d'èxit, això és de vida honrada i agradable, que l'home que les ignora. No és pas l'home sabí, l'home plé d'instrucció, l'home que és una mena d'enciclopèdia caminant a qui hem d'imitar, sinó a l'home -- que se sent impulsat per un ideal, que sent l'atracció d'una -- missió, que veu el camí i se sent amb forces per a seguir-lo, -- que creu que el món pot millorar-se i que ell pot contribuir a millorar-lo amb son treball professional honrat i intel·ligent. I aquestes coses poden donar al jove dependent de comerç els estudis de cultura i d'educació." Després, Eladi Homs, assenyalava que "amb el temps i potser a no trigar gaires anys, és probable que les classes del Centre s'hagin sistematitzat. Els exàmens -- d'ingrés i de fi de curs i altres mides que es venen practicant en els anys recents, acusen el corrent en aquest sentit. Aleshores és possible que a les Escoles Mercantils Catalanes hi tinguem dues menes d'estudis: els lliures, com actualment, i els -- d'un curs oficial que condueixi a l'obtenció d'un diploma de -- graduat de les nostres classes.

El curs oficial podrà subdividir-se en curs professional i curs cultural, i ambdós seran necessaris per al títol final. (...) -- Abans d'arribar a aquesta desitjada sistematització de les classes de les Escoles Mercantils Catalanes s'han de realitzar una pila de treballs preparatoris, naturalment lents. S'ha d'establir una unitat de treball per a poder abonar en compte als -- alumnes el que realitzin; s'ha de buscar la manera de poder medir aquest treball de l'alumne per medi d'exàmens orals i es-- crits, temes, qüisos, etc.; s'han de poder implantar noves as-- signatures; s'han de modificar mètodes d'ensenyança; s'ha de poder retribuir millor als mestres; s'ha de poder millorar el mo-

biliari escolar; s'ha de poder disposar de locals més capaços i més apropiats; etc., etc., etc. "- "Revista Anyal" 1912, p. 141-143.

"No us limiteu a l'estudi d'algun idioma -assenyalava, també, - per la seva banda, Bas i Soler a l'obertura del curs 1912-1913-, que si bé és molt útil i necessari per a entendre'ns amb altres països, no augmenten els vostres coneixements mercantils, sinó que després de conèixer perfectament els estudis de càlcul i - comptabilitat, estudeu amb fe la Geografia Comercial i l'Economia Política, assistiu a les conferències de Dret Mercantil -- anunciades, refermeu vostre amor a Catalunya en les conferències que sobre història pàtria i reivindicacions sobre la nostra personalitat venen a donar-nos diverses personalitats catalanes, enfortiu vostre cos amb l'esport, i esplaiu vostre esperit amb les diverses manifestacions d'art que es donaran durant el curs; perquè la vida ha d'ésser un conjunt d'estudi, de treball, i -- d'esplai, i els que us sentiu forts d'intel·ligència i d'esperit, llanceu-vos a llunyanes terres i en moltes d'elles ja hi trobareu companys del Centre que us estrenyeran la mà com a germans." Rafael Pons, però, recomanava als dependents que sortissin a -- l'estranger a què fessin com els "joves alemanys, que repartits pel món serveixen d'agents comercials, enviant al seu país totes les dades o informes que poden recollir del país en què es troben, retornant després a l'Alemanya, on es queden definitivament, servint després de perfectes auxiliars, o com a viatjants de les poderoses cases alemanyes".- "Revista Anyal" 1913, p. 329.

Esmolem, enfi, la recomanació que feia "Acció" d'agost de 1914, p. 4, als alumnes del curs proper (1914-1915), que seguissin el "pla mínim que té establert (la Secció d'Educació), perquè estudiant solament les assignatures de comptabilitat i algun idioma, no s'adquireixen hàbits de comerciant". "La Secció d'Educació - prosseguia hom- recomana especialment l'estudi de la Geografia Comercial, Economia Política i Mercologia, perquè aquestes assignatures donen noves orientacions, modifiquen les idees i influeixen en la conducta i en els ideals ".

- (813) CABALLER, A.- Secció Fermanent de Socors Mutus.- "Revista Anyal" 1912, p. 171. El mateix A. Caballer, recordava com les "germandats, com vulgarment s'anomena a les societats de socors mutus per a cas d'enfermetat, són antiquíssimes en nostra terra i demostren per sí soles l'alt sentit pràctic dels catalans, havent estat en aquest ram, com en el de la creació de bancs i altres - institucions, els precursors de moltes idees modernes. Degut a la manca d'orientació política del segle passat a Catalunya i - de la influència descatalanitzadora exercida pel poder central, com també el desenrotllament creixent de la industria, junt amb l'engrandiment de Barcelona, les germandats, complement de les societats gremials, desapareguts els gremis o havien també de - desaparèixer o canviar totalment el seu modo de ser (...). Però la idea és bona i té a més a son favor l'esperit, la tradició - de la terra catalana; sols li manca lloc apropiat per a fructificar i aquest lloc és el mateix en el qual l'implantaren nos-- tres passats. Apliquem els principis mutusals a les noves entit-- tats modernes de caràcter gremial i tindrem tot seguit fet el - miracle. (...) Exemple del que acabem de dir, per no citar-ne - d'altres, el tenim ben patent en la nostra Secció de Socors Mu-- tus (...)." (p. 171-172)
- (814) V., a part de l'escrit citat d'Antoni Caballer a la "Revista -- Anyal" de 1912, el publicat amb el mateix títol, sense signatura, a la "Revista Anyal" de 1911, p. 198. "Mutualisme -hi escri via hom- és un pacte en el qual al suscriure'l cap de les dues parts contractants pot vanagloriar-se d'ésser el filàntrop; -- neix de l'interès de cadascú, de les necessitats de la vida pri vada, per a ajudar-se els uns als altres; en conjunt pressuposa un refinament de costums. (...) El dependent de comerç, com tot home que ha de viure de son treball, el primer que té de procu rar és assegurar, en el possible, que les greus pertorbacions - que es troben a la vida les tingui previstes i solventades. La tranquil·litat d'esperit és indispensable per a atendre deguda--- ment les seves obligacions i demés deures que té contrets amb - sa família i amb la societat en general."
- (815) Com pot observar-se, tot comparant les estadístiques extretes -